

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Ústav pedagogiky a sociálních studií

DANIEL MIKULÍK
III. ročník – kombinované studium

Obor: pedagogika-veřejná správa

**KOMUNIKACE POLICIE V SITUACÍCH
DOMÁCIHO NÁSILÍ**
Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Holá Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 31. března 2010

.....
Daniel Mikulík

Poděkování

Děkuji PhDr. Lence Holé Ph.D. za odborné vedení práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci, ale i plk. PhDr. Marii Kopecké za její ochotu, vstřícnost a poskytnuté informace.

ANOTACE

Příjmení a jméno: Mikulík Daniel

Katedra: Ústav pedagogiky a sociálních studií

Název práce: Komunikace policie v situacích domácího násilí

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Holá Ph.D.

Počet stran: 53

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 20

Počet pramenů: 15

Klíčová slova: Domácí násilí

Policie ČR

Komunikace – sociální, komunikace policie

Krizová intervence

Interdisciplinární spolupráce

Resumé

Bakalářská práce je zaměřená na komunikaci policie v situacích domácího násilí. Hlavním úkolem bylo zjistit, zda jsou policisté dostatečně připraveni na komunikaci v situacích domácího násilí. Prostřednictvím případové studie je poukázáno na komunikační problémy, které mohou vzniknout v policejní praxi, při řešení případů domácího násilí.

ANOTACE

Name and surname: Mikulík Daniel

College: College of pedagogy and social studies

Work title: Police communication in domestic violence situations

Project leader: PhDr. Lenka Holá Ph.D.

Number of pages: 53

Number of addenda: 3

Number of used literature titles: 20

Number of sources: 15

Key words: Domestic violence

CZ police

Communication-social, police communication

Crisis intervention

Inter-disciplinary cooperation

Summary

The bachelor's work concentrates on police communication and intervention in domestic violence/affairs. The main objective was to elicit, if policemen's preparation is sufficient enough for communication during domestic violence affairs. Using the case study are shown communication problems which may spring up in police praxis when solving domestic violence.

OBSAH

ÚVOD	8
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	10
1.1 Domácí násilí	10
1.2 Komunikace	11
1.3 Policie ČR	12
2 DOMÁCÍ NÁSILÍ	13
2.1 Vývoj pohledu na domácí násilí	13
2.2 Charakteristické znaky domácího násilí	14
2.3 Formy domácího násilí	15
2.4 Příčiny domácího násilí	17
2.5 Pachatelé domácího násilí	18
2.6 Oběti domácího násilí	19
2.7 Prevence domácího násilí	20
3 POSTUP POLICIE ČR V PŘÍPÁDECH DOMÁCÍHO NÁSILÍ	21
3.1 Postup policisty na místě domácího násilí	21
3.2 Povinnosti a oprávnění policistů dle zákona o Policii ČR v souvislosti s domácím násilím	22
3.2.1 Vykázání	23
3.3 Činnost policisty po vykázání	24
4 KOMUNIKACE A KRIZOVÁ INTERVENCE	25
4.1 Proces komunikace	25
4.2 Formy komunikace	25
4.3 Problémy komunikace	27
4.4 Krizová intervence	28
5 KOMUNIKACE POLICIE ČR V SITUACÍCH DOMÁCÍHO NÁSILÍ	29
5.1 Komunikace policisty s obětí domácího násilí	30
5.1.1 Zvláštnosti komunikace policisty s dětmi	32
5.1.2 Zvláštnosti komunikace policisty se seniory	33
5.1.3 Zvláštnosti komunikace policisty s osobou se sluchovým postižením	34
5.1.4 Zvláštnosti komunikace policisty s osobou s mentálním postižením	34

5.2	Komunikace policisty s pachatelem domácího násilí	34
5.3	Specifické komunikační situace při domácím násilí	35
5.3.1	Agresivní klient	36
5.3.2	Manipulující klient	36
5.3.3	Neústupný klient	37
5.3.4	Klient kverulant	37
5.3.5	Klient mimo normu	37
6	INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE	38
6.1	Obecní policie	39
6.2	Orgán sociálně právní ochrany dětí	40
6.3	Orgány činné v trestním řízení	40
6.4	Intervenční centra	41
7	KVALITATIVNÍ VÝZKUM	42
7.1	Cíl výzkumu	42
7.2	Metody výzkumu	42
7.3	Polostrukturovaný rozhovor	43
7.3.1	Dílčí závěr	44
7.4	Případová studie	45
7.4.1	Dílčí závěr	45
	ZÁVĚR	48
	SEZNAM LITERATURY	50
	SEZNAM PŘÍLOH	53

ÚVOD

V posledních letech se stále častěji hovoří o trestné činnosti páchané rodinnými příslušníky za zdmi bytu mimo dohled veřejnosti tzv., **domácím násilím**. V České republice bylo domácí násilí po dlouhou dobu veřejností, státními institucemi i odpovědnými úřady opomíjeno a pod záminkou soukromí pasivně tolerováno. Dnes je však zřejmé, že jde o závažný celospolečenský jev, který se vyskytuje ve všech společenských vrstvách, a který má negativní dopad v celé řadě oblastí politické, sociální i ekonomické sféry.

Důvodem pro zvolení tématu „Komunikace policie v situacích domácího násilí“ byla má přímá zkušenost s domácím násilím. Po dobu mé dvanáctileté praxe u Policie České Republiky (dále jen Policie ČR) jsem se s případy domácího násilí několikrát setkal a již tehdy jsem „na vlastní kůži“ pocítil náročnost řešení těchto případů. Dnes, kdy se mi naskytla možnost zabývat se blíže problematikou násilí v rodinném prostředí, bych chtěl touto prací poukázat na náročnost řešení a komunikaci Policie ČR v situacích domácího násilí.

Jak plyne ze samotného názvu, práce se soustředí na komunikaci a to zejména komunikaci Policie ČR s občany. Obecným cílem bakalářské práce je celkový souhrn úkolů policie při řešení případů domácího násilí, komunikace policie s obětí a pachatelem domácího násilí. Strategie pomoci intervenčních center obětem domácího násilí. Konkrétním cílem je zjistit, zda jsou policisté dostatečně připraveni na řešení případů a zejména na komunikaci v situacích domácího násilí.

V první části práce se text bude ve stručnosti zabývat vysvětlením základních pojmů domácího násilí, komunikace a Policie ČR. Dále bude každému pojmu věnována samostatná kapitola pro jeho bližší pochopení. V této části budou čtenáři také seznámeni s krizovou intervencí a interdisciplinární spoluprací při domácím násilí. Do této části je také zahrnuta podrobná kapitola se stejnojmenným názvem jako samotný název práce, a to komunikace policie v situacích domácího násilí. K tomu budou použity informace čerpané z odborné literatury, z dokumentů, které slouží k pochopení domácího násilí policistům a ze statistických průzkumů, jež byly v České republice v souvislosti s domácím násilím provedeny.

Ve své druhé části se věnuji vzdělávání policistů na případy domácího násilí. Tyto informace byly získány metodou polostrukturovaného rozhovoru s plk. PhDr. Marií Kopeckou, která vyučuje na Vyšší policejní škole v Pardubicích. Prostřednictvím

případové studie bude poukázáno na komunikační problémy, které mohou v policejní praxi při řešení případů domácího násilí nastat.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Pro lepší orientaci v tématu uvádíme základní pojmy a definice. V první řadě budou čtenáři seznámeni s pojmem a definicí domácího násilí, které je pro tuto práci stěžejní. Dále je zde pojmenována komunikace a její definice ve vztahu sociální interakce. Poslední část této kapitoly je věnována Policii ČR a to zejména jejímu vzniku, etickému kodexu policistů a definici, tak jak je pojmenována v zákoně o Policii ČR.

1.1 Domácí násilí

Domácí násilí je fenomén, který se vyskytuje snad ve všech kulturách i společnostech a má hluboké historické kořeny. V České republice byl v minulosti považován za soukromý problém, do kterého by okolí nemělo zasahovat. Toto smýšlení se však v posledních letech naštěstí změnilo ve prospěch obětí domácího násilí. Problematika domácího násilí je stále častěji předmětem zájmu nejen odborníků, ale i médií a laické veřejnosti. Případy, kdy v rámci jedné domácnosti dochází ze strany jednoho jejího člena vůči jinému k opakovaným a často brutálním fyzickým či verbálním útokům, závažným výhrůžkám, ponižování či jinému hrubému jednání často značné intenzity, jsou přitom ve společnosti už dlouhá léta značně rozšířené.

Výzkum násilí v rodině je všude ve světě poměrně novou záležitostí. Podle výsledků šetření agentury STEM z roku 2006 každý druhý člověk starší 15 let ví o nějakém případě partnerského násilí z doslechu, zhruba čtvrtina se s tímto druhem domácího násilí setkala přímo, a to nejčastěji v roli svědka, ale nijak výjimečně i v roli oběti. *„Hladina výskytu domácího násilí v ČR byla opakovaným výzkumem potvrzena ve výši cca 16 % populace starší 15 let“* (STEM 2006).

Do dnešní doby nebyla vytvořena jednotná definice domácího násilí. Každý autor, instituce i organizace činné v této problematice definují domácí násilí rozličně. Obvykle se používá pojmu domácí násilí, jako překladu („domestic violence“) užívaného převážně v anglické literatuře, jenž má na mysli především násilí mezi intimními partnery (manžely, druhy, rozvedenými manžely, partnery). Širší pojem „násilí v rodině“ zahrnuje také násilí páchané na dětech a násilí páchané na seniorech.

Pro ilustraci uvedu několik příkladů definic domácího násilí. První definice vyplývá z Metodického pokynu pro Policii ČR z roku 2004 a zní: „*Domácím násilím se rozumí opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí, kterého se dopouštějí dospělí nebo mladiství na svých blízkých (oběti mohou být manžel/manželka, druh/družka, rozvedení manžel/manželka, dítě, rodič, prarodič). Domácí násilí má podobu fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického či jiného násilí, nejčastěji jejich kombinace. Domácí násilí se liší od ostatních forem delikventního chování tím, že je násilím ve vztahu osob, vytváří vztah závislosti oběti na pachateli a je zaměřeno na získání moci pachatele nad obětí*“ (Metodický pokyn 2004, s. 2).

V díle „Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů“ Mgr. Vitoušová uvádí definici: „*Domácí násilí je definováno jako fyzické, psychické anebo sexuální týrání mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti. Intenzita násilných incidentů se stupňuje a u obětí domácího násilí vede ke ztrátě schopnosti zastavit násilné incidenty a efektivně vyřešit narušený vztah*“ (Čírtková, Vitoušová 2007, s. 108).

Intervenční centrum pro Bílý kruh bezpečí přichází s definicí v tomto znění: „*Domácí násilí je opakující se násilí mezi osobami blízkými nebo osobami žijícími ve společném obydlí, které je zpravidla kombinací různých forem a projevů násilí (např. fyzického a psychického násilí), jehož četnost a intenzita se stupňují, mezi násilnou a ohroženou osobou jsou jasné a neměnné role a dochází k němu převážně v soukromí, tj. stranou společenské kontrole*“ (Bílý kruh bezpečí 2009).

1.2 Komunikace

Slovo „komunikace“ pochází z latinského „communicare“ (spolupodílet se s někým na něčem, mít podíl na něčem společném). Komunikovat znamená něco si navzájem sdělovat. Prostřednictvím komunikace mezi lidmi si lidé mohou navzájem předávat informace o svých myšlenkách, názorech a pocitech. Pro charakter a zaměření této práce se budeme nadále blíže věnovat sociální komunikací. Sociální komunikací rozumíme sdělování informací ve skupině lidí (Křivohlavý 1988, s. 19-20).

V odborné literatuře je komunikace definována různě a to s ohledem na to, z jakého úhlu pohledu je na komunikaci nahlíženo. V nejobecnější rovině je komunikace definována

jako „proudění informací z jednoho bodu (zdroje) do druhého (k příjemci), jako přenos, nebo vytváření znalostí“ (Matoušková, Spurný 2005, s. 25).

J. W. Vander Zanden (1987) definuje komunikaci jako „proces, jímž lidé předávají informaci, ideje, postoje a emoce jiným lidem“ (Nakonečný 2009, s. 288).

Zuzana Hadj-Mousová v díle Sociální psychologie definuje komunikaci následovně: „komunikace mezi lidmi je proces, ve kterém si lidé navzájem předávají informace o svých myšlenkách, názorech a pocitech. Jedná se o sdělování určitých významů v průběhu přímého nebo nepřímého sociálního kontaktu“ (Hadj-Mousová Z. 2003, s. 54).

1.3 Policie ČR

Zákonem č. 283/1991 Sb., o Policii ČR byl zřízen ozbrojený bezpečnostní sbor ČR s názvem Policie ČR, který je v současné době upravován zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii ČR. Policie ČR je podřízena Ministerstvu vnitra ČR, které vytváří podmínky pro její plnění úkolů. Příslušníci Policie ČR, vědomi si svého poslání, spočívajícího ve službě veřejnosti, založeného na úctě a respektu k lidským právům, vyjadřují následující principy, které jsou popsány v etickém kodexu Policie ČR. Cílem Policie ČR je chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti, prosazovat zákonnost, chránit práva a svobody osob, preventivně působit proti trestné či jiné protiprávní činnosti a potírat ji, v neposlední řadě usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti. Mezi základní hodnoty Policie ČR patří profesionalita, nestrannost, odpovědnost, ohleduplnost a bezúhonnost. Každý policista, který jedná v souladu se zákonem a tímto kodexem, si plně zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, jejíž bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života. (Vyšší policejní škola a Střední policejní škola MV v Praze 2008, s. 12-13).

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR definuje Policii ČR následovně: „Policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku veřejného pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropských společenství nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu“ (Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, Hlava I, § 2).

2 DOMÁCÍ NÁSILÍ

V kapitole o domácím násilí se snažíme čtenáře seznámit s vývojovým pohledem na domácí násilí ve výzkumech provedených v letech 2001 a 2006 v ČR. Dále nabízíme charakteristické znaky, formy, příčiny a prevenci domácího násilí. Součástí kapitoly je také popis oběti a násilné osoby.

2.1 Vývoj pohledu na domácí násilí

Domácí násilí se vyskytuje mezi lidmi všech úrovní sociálního postavení, nezávisle na vzdělání, ekonomické situaci, rase či příslušnosti k etnickým skupinám. Rozsah výskytu domácího násilí v naší zemi byl objektivně popsán prvním reprezentativním výzkumem agentury STEM v roce 2001, z kterého vyplývá, že nějakou zkušenost s domácím násilím má poměrně velká část lidí, každý druhý člověk starší 15 let ví o nějakém případě partnerského násilí z doslechu, zhruba čtvrtina se s tímto druhem domácího násilí setkala přímo, nejčastěji v roli svědka, ale nijak výjimečně i v roli oběti. Hladina výskytu domácího násilí v ČR u populace starší 15 let je 16%. Ke stejnému výsledku dospěla tatáž agentura ve výzkumu v roce 2006. Výzkum znovu potvrdil, že velká většina veřejnosti (84 %) považuje domácí násilí za vážný problém, jehož řešení přesahuje možnosti soukromé sféry rodin a vyžaduje intervenci státu. Podobně jako v roce 2001 výzkum také prokázal, že ve velké části rodin, v nichž dochází k násilí mezi partnery, žijí děti (80 %) a v téměř třech pětinach těchto rodin se násilí odehrává přímo před jejich zraky. Naprostá většina veřejnosti je přesvědčena, že dnes se o problému domácího násilí více mluví (89 %), více se pro jeho řešení dělá (68 %) a pomoc pro oběti domácího násilí je dostupnější (74 %).

Zvýšená pozornost věnovaná domácímu násilí v posledních letech měla pozitivní dopad také na postoje veřejnosti k tomuto jevu. Výrazně pokleslo mínění, že jde o okrajový problém, který je soukromou věcí rodiny (v roce 2001 43 %, dnes 28 %). Zároveň se zvýšil podíl lidí, kteří domácí násilí považují naopak za naléhavý problém, k němuž nemůže zůstat okolí (příbuzní, sousedé, lékař, policie) a zejména stát, lhotejné („je to problém, s nímž by měl stát něco dělat“ v roce 2001 61 %, v současné době 84 %). Tato zjištění jsou pozitivní pro jeden z průvodních charakteristických znaků domácího násilí,

kterým je latence. Neboť právě zájem veřejnosti, okolí a rodiny je velmi důležitý pro včasnou detekci domácího násilí (STEM 2006).

2.2 Charakteristické znaky domácího násilí

- Opakovanost a latence: jde o jednání, které má svůj vývoj a k jeho projevům dochází opakovaně, často i po velice dlouhou dobu.
- Postupný nárůst intenzity (eskalace): domácí násilí začíná zpravidla urážkami, dále pokračuje ve formě psychického snižování lidské důstojnosti, které může být spojeno např. s ekonomickým násilím. Poslední fází je fyzické násilí, které s sebou nese zdravotní postižení oběti a se vzrůstající intenzitou může vyvrcholit až ve stavy, ohrožující život oběti.
- Jasně rozdělení rolí: k násilí dochází mezi blízkými osobami, kde lze rozlišit roli agresora a oběti. Tyto role jsou v průběhu incidentu neměnné.
- Neveřejnost: násilí je páčáno v soukromí společného obydlí, chatě, hotelu. Zpravidla je beze svědků vně domácnosti, avšak později může k mírnějším formám násilí docházet i na veřejnosti.
- Cykličnost domácího násilí: to znamená, že se v případech domácího násilí obvykle cyklicky střídají tři fáze. Fáze napětí, kdy se zvyšuje napětí mezi násilníkem a obětí, oběť je stále ve střehu, protože tuší, že se něco stane. Dále navazuje fáze období týrání. Jedná se o samotný akt násilí v jakékoliv formě, oběť se v této fázi cítí bezmocná a má strach. Cyklus je zakončený fází lásky (líbánek). Je to období usmířování. Násilník cítí vinu, snaží se omluvit a slibuje, že už to nikdy neudělá.
- Vzájemný blízký vztah oběti a pachatele: k domácímu násilí dochází mezi intimními partnery, nebo v mezigeneračním vztahu mezi dětmi a rodiči. Obě osoby jsou tedy vzájemně úzce citově, sociálně i ekonomicky propojeny.

Z výše uvedeného vyplývá, že domácím násilím není jednorázový incident a domácím násilím taktéž není hádka, rvačka, nebo „italská domácnost“. Neveřejnost je bohužel spojena s nedostatkem svědků a důkazních materiálů, vedoucím k brzkému rozpoznání a odhalení domácího násilí. Identifikaci domácího násilí často komplikuje i sama oběť, která

má tendenci z důvodu blízkého vztahu s aktérem a také z důvodu studu bagatelizovat závažnost násilných útoků.

2.3 Formy domácího násilí

Formami domácího násilí rozumíme konkrétní podoby násilí, které agresor preferuje. Tyto formy se staly stěžejními pro další výzkumy, které se zpočátku zaměřovaly na zjištění četnosti výskytu základních forem a později i na dosaženou intenzitu daného násilí. „*Identifikace forem domácího násilí v každém živém případě poskytuje jasný obraz o chování násilné osoby. Také veškeré další kroky policie, justice i poradenské sítě a terapeutických středisek pro oběti i pachatele se musí odvíjet právě od zjištěných informací o tom, jak se domácí násilí v daném vztahu projevuje. Ostatně i zákonná opatření k ochraně oběti, jako je institut vykázání, přímo závisí na zmapování forem a projevu domácího násilí*“ (Čírtková 2008, s. 10).

- Fyzické násilí: jde o přímé fyzické napadení oběti aktérem, při kterém dochází k tělesnému zranění oběti (skrytému, či viditelnému), k jejímu trvalému poškození nebo dokonce k jejímu usmrcení. Patří sem například tyto činy-facky, rány pěstí, kopání, tloučení hlavou, rdoušení, tahání za vlasy, bití nějakým předmětem. Tento druh násilí zanechává na těle oběti zpravidla viditelné stopy (podlitiny, zlomeniny, jizvy) a tím se stává nejlépe prokazatelnou formou domácího násilí.
- Psychické násilí: jedná se o nejrozšířenější formu násilí, zároveň je nejhůře rozpoznatelné obětí, která si dlouhou dobu nemusí ani uvědomovat, že se jedná o druh domácího násilí. Je i špatně prokazatelné, neboť nezanechává žádné stopy. Z toho důvodu je některými autory označováno jako „neviditelné násilí.“ Může se vyskytovat samostatně, ale zpravidla je součástí některé jiné formy násilí. Psychické násilí může mít následující podoby.
 - zavražďování – zlé pohledy, výhrušná gesta, předvádění zbraní, ničení věcí, ubližování jiným v přítomnosti ohrožené osoby
 - zvýšená kontrola všeho, co ohrožená osoba dělá – kam jde, s kým mluví, co říká, kdy se vrátí, omezování samostatnosti a rozhodování o sobě

- kritizování a ponižování – nadávky, zesměšňování, snižování schopností, zpochybňování duševního zdraví, zlehčování obav, přehlížení přání a potřeb
 - vyhrožování a vydírání – nucení k poslušnosti, vyhrožování bitím, přerušением kontaktů, sebevraždou, vydírání přes děti, vnoučata, vyvolávání pocitů viny
- Sexuální násilí: má charakter omezování osobní svobody osob žijících ve společné domácnosti. V partnerském vztahu se může jednat o pohlavní styk pod pohrůzkou, znásilnění, nebo vynucování si neakceptovatelných sexuálních praktik. V případě, kdy je obětí dítě, se jedná o sexuální zneužívání a rozumí se tím jakýkoliv sexuálně podbarvený kontakt s dítětem. S odstupem času se stává, z důvodu znehodnocení důkazních stop, hůře prokazatelné.
- Sociální násilí: jde o záměr aktéra izolovat oběť od okolního světa s cílem podmanění si oběti a vytvoření u ní pocitu zdánlivé životní závislosti na pachateli. Takto izolovaný člověk často ztrácí pojem o realitě a přebírá tento způsob života za svůj. Patří sem izolace od příbuzných a přátel, zákaz přijímat návštěvy, zákaz telefonovat, dívat se na TV, zákaz chodit do zaměstnání, doprovázení k lékaři, na úřady. K prokázání tohoto druhu násilí jsou nezbytné svědecké výpovědi svědků a získání znaleckých posudků.
- Ekonomické násilí: v tomto případě může mít násilí dvě podoby. V obou případech je k prokázání zapotřebí listinných důkazů a svědeckých výpovědí.
- Pachatel svým chováním brání oběti přístupu k financím jak svým, tak společným (zákaz vlastního výdělků, zamezení přístupu k účtům, zabavení výplaty). Oběť se tak stává po ekonomické stránce na pachateli zcela závislou.
 - Pachatel přinutí oběť, aby ho finančně zajišťovala.

Ze všech uvedených forem domácího násilí se pouze jedna forma může vyskytovat, a také vyskytuje samostatně. Hovoříme o formě psychického násilí. Ostatní uvedené se

vyskytují v kombinaci a dalo by se tvrdit, že vždy v kombinaci právě s psychickým násilím, neb „není násilí bez psychické újmy“.

2.4 Příčiny domácího násilí

O domácím násilí jako o teoretickém a praktickém problému se hovoří zhruba 40 let. Otázka po jeho příčinách je však stále otevřená. V posledních letech se objevují názory, že různé podoby domácího násilí mohou mít různé příčiny. Ty se dále liší z pohledu psychologů, sociologů a feministek. Přesto se v praxi setkáváme s jednoduchými tvrzeními o příčinách domácího násilí, např. alkoholizace násilné osoby, její nezaměstnanost, konflikty v partnerském vztahu. Ačkoli jde o významné faktory, ovlivňují pouze dobu vzniku domácího násilí.

Dnes nejvíce převládají multifaktorové přístupy. Jednou z nejznámějších multifaktorových koncepcí je kauzální model D.G. Duttona, který pracuje se čtyřmi strukturálními rovinami zdrojů a příčin domácího násilí:

Makrosystémové příčiny – kdy je domácí násilí vyvoláváno převládající patriarchální hierarchií hodnot, která je založena na nadvládě mužů, a jejich vůdčí úloze ve společnosti.

Exosystémové příčiny – jde o působení formálních i neformálních struktur a situací, kdy příčinu spatřujeme v životním a sociálním okolí jedinců, např. nezaměstnanosti, nízký příjem, nízká vzdělanosti a nedostupnost sociální sítě.

Mikrosystémové příčiny – rizika pramení z podstaty rodinného života, kdy jednotliví členové se dobře znají, vzájemně se silně ovlivňují, znají svá slabá místa a své reakce na běžné i zátěžové situace.

Ontogenetické příčiny – přihlíží především k individuálním charakteristikám pachatele oběti i jejich vzájemné interakci (Čírtková 2008, s. 42).

V konkrétních živých případech může být váha těchto faktorů různá. S domácím násilím se můžeme například setkat i v rodinách, které jsou materiálně velmi dobře situovány, a nečelí tudíž žádným stresům. Proto platí, že při řešení jednotlivých případů je nutné zjišťovat kauzální souvislosti velmi pečlivě, chceme-li domácí násilí zastavit.

2.5 Pachatelé domácího násilí

Pachatelem nebo také jinak řečeno násilnou osobou je „osoba, která ohrožuje ohroženou osobu na životě, zdraví anebo svobodě nebo lidské důstojnosti, žije s ohroženou osobou ve společném obydlí, je či byla spolu s ohroženou osobou v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a lze důvodně předpokládat, že se tato osoba bude dopouštět i nadále nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti“ (Závazný pokyn 2008). V současné době neexistuje žádná výzkumně a empiricky zjištěná typologie pachatelů domácího násilí, neboť je domácí násilí tvořeno řadou odlišných motivů, chování a osobnostních charakteristik. V dřívějších dobách převažoval názor, že pachateli domácího násilí jsou muži, dnes však víme, že to není zdaleka taková pravda. Avšak výzkumy zaměřené na typologii pachatele domácího násilí, se soustředí právě na muže. Máme tři hlavní zdroje posuzující pachatele domácího násilí:

- Kriminologické výzkumy – zkoumají, jak reagují pachatelé na určité oficiální sankce. Z výsledků těchto výzkumů by se dalo říct, že se nedají všichni pachatelé házet do jednoho pytle. Na negativní sankce reaguje citlivěji pachatel, který je závislejší na sociálních vazbách a mohl by se tak diskreditovat v očích sociálního okolí.
- Výpovědi obětí – typizují pachatele podle toho, jaké vzorce týrání partnera používají. Například surovec, žárlivec, špatný otec, lhář, vyděrač, sexuální násilník, pán domu a psychický utlačovatel. Podle výpovědí obětí v ČR se zdá, že u nás převládá vyděračský surovec, který praktikuje fyzické a psychické týrání.
- Psychologické výzkumy – přihlížejí k závažnosti partnerského násilí, zda se násilí vyskytuje pouze v partnerském vztahu, nebo i mimo něj a k přítomnosti či nepřítomnosti poruch osobnosti. Dutton je toho názoru, že čím závažnější je domácí násilí, tím větší je pravděpodobnost výskytu nějaké varianty poruchy osobnosti u pachatele. Psychologické výzkumy pachatelů domácího násilí nadále pokračují, avšak doposud nepřinesly všeobecně akceptovatelné a preferované typologie pachatelů. (Čírtková 2008, s. 36-39).

Pro praxi se osvědčila poměrně jednoduchá a srozumitelná klasifikace pachatelů. Není prokázána žádným autorem ani empiricky ověřená, přesto se stala pro pomáhající profese značně užitečnou. Zahrnuje následující varianty násilníků:

- Osoba dvojí tváře - chová se násilnicky pouze ve svém soukromí, k blízké osobě, a na okolí působí spořádaně.
- Obecně násilná osoba – páchá násilí jak ve vztahu, tak i na veřejnosti vůči svému okolí. Projevuje se antisociálním chováním.
- Osoba s problémy závislosti – patří sem alkoholismus, drogový abúzus, závislost na hracích automatech
- Osoby s psychickou zátěží – jsou to výrazné příznaky poruchy osobnosti (egocentrismus, proradnost, absence citů viny, impulsivnost, schopnost manipulovat druhým). (Čírtková 2008, s. 39-40).

Souhrnně řečeno pachatelem domácího násilí může být kterýkoliv člen společné domácnosti. Může se jim stát kdokoliv, bez ohledu na ekonomickou situaci a sociální úroveň pachatele.

2.6 Oběti domácího násilí

Oběti domácího násilí může být dle závazného pokynu policejního prezidenta „*osoba, která je ohrožena nebezpečným útokem proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvlášť závažným útokem proti lidské důstojnosti, ze strany násilné osoby*“ (Závazný pokyn 2008).

Stejně jako pachatelem, tak i oběti domácího násilí se může stát každý, bez ohledu na věk, vzdělání, sociální vrstvu. Jediným rizikovým faktorem pro vznik oběti je předchozí viktimizace v dětství. Jedná se jak o přímou viktimizaci, tak i o zkušenost s domácím násilím z pohledu svědka. Oběti domácího násilí může být žena, dítě, senior, muž i zdravotně postižený. Rozpoznat oběť bývá velice složité, neboť tyto oběti často trpí studem, pocity viny, a mají tendenci minimalizovat skutečnost. Typickým znakem oběti je, že ztrácí výhled do budoucnosti a proto se u ní projevuje snížené sebevědomí, zvýšená dráždivost a časté zážitky spojené s rolí oběti. Oběť bývá na pachateli zpravidla citově, sociálně a ekonomicky závislá, proto často dlouhodobě setrvává v domácnosti, kde je podrobována násilí.

V ČR jsou dle mnohých statistik domácímú násilí nejčastěji vystavovány ženy, ale jak už bylo výše uvedeno, toto tvrzení je relativní. Další rizikovou skupinou jsou děti, u kterých se následně mohou vyskytnout akutní reakce na stres a posttraumatické stresové poruchy. Pokud je dítě ohrožováno osobou, která měla pro něj charakter ochránce a opory, je trauma o to větší. Důsledkem je stupňování nedůvěry a agresivity. Dítě, stejně jako dospělý má potřebu přebírat odpovědnost či vinu za vzniklou situaci na sebe. Senioři se stávají oběťmi domácího násilí pro svou závislost, sociální izolovanost, nedostatek sebedůvěry, nebo v důsledku dlouhodobého závažnějšího onemocnění. V neposlední řadě jsou oběťmi muži, ti však jsou podrobováni útokům s nižší intenzitou a ve většině případů nebývají ohroženi na životě.

2.7 Prevence domácího násilí

Prevence v obecném slova smyslu je vždy důležitá a v problematice domácího násilí tomu není jinak. Z hlediska časového horizontu lze prevenci rozdělit následovně:

- Primární – jedná se především o osvětu celé společnosti a o změnu postoje společnosti k domácímu násilí, jako k celospolečenskému problému. S touto osvětou je zapotřebí začít již u dětí. Je důležité naučit děti slušnému společenskému chování, co je dobré a co špatné zacházení, co je vhodné a nevhodné chování. V primární prevenci má nejdůležitější roli stát, který má na starost změny legislativy a může rozhodovat o nejrůznějších vzdělávacích a osvětových kampaních.
- Sekundární – pod sekundární prevenci spadá činnost intervenčních center a azylových domů. Mezi hlavní úkoly této fáze prevence patří sociální, psychologická a právní pomoc před již vzniklým domácím násilím. Dětem, které se setkaly s domácím násilím v rodině, mohou pomoci speciální psychologické programy, které se tyto rysy snaží u dětí eliminovat.
- Terciární – je poslední fází prevence, která má vést ke změně násilného chování a k ochraně obětí před další viktimizací. Existují psychologické programy pro pachatele i oběti domácího násilí. U pachatelů mají charakter výchovný (zodpovědnost za domácí násilí, zvládání vzteku, komunikace mezi partnery). Co se týče obětí, mají psychologické programy za cíl připravit oběť domácího násilí na návrat do plnohodnotného života, pokud možno bez násilí.

3 POSTUP POLICIE ČR V PŘÍPÁDECH DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Tato kapitola je ve stručnosti věnována povinnostem, oprávněním a možnostem pomoci Policie ČR v případech domácího násilí. Velká část této kapitoly je věnována problematice vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, které je oprávněn provést policista služebně zařazený u Policie ČR služby kriminální policie a vyšetřování a Policie ČR služby pořádkové policie, pokud byl k posuzování incidentu se znaky domácího násilí řádně proškolen. V případech domácího násilí zasahuje Policie ČR na základě ohlášení incidentu na linku 158 buď přímo ohroženou osobou, nebo svědky. Policie ČR je ze zákona povinna poskytnout pomoc v rozsahu své působnosti všem, kdo se na ni obrátí.

3.1 Postup policisty na místě domácího násilí

Po příjezdu policie na místo domácího násilí získá policista rychlý vhled do situace, zjistí základní informace o situaci a neprodleně oddělí od sebe oběť a násilnou osobu. Jsou-li na místě incidentu přítomny děti, jsou umístěny odděleně s obětí, aby nebyly dále vystavovány hrozbě násilné osoby. Dále je policista povinen ověřit totožnost zúčastněných osob včetně svědků a oznamovatele incidentu. Osoby podají vysvětlení odděleně, kdy cílem komunikace je zjistit, nakolik jsou splněny typické znaky domácího násilí, vyhodnotit hrozbu nebezpečného útoku, a zjistit další skutečnosti z hlediska jeho závažnosti či hrozících rizik pomocí metody SARA DN.

Na základě zjištěných informací se policista rozhodne o dalším opatření. Policista může kromě vykázaní provést adekvátní opatření. Pokud je násilná osoba pod vlivem alkoholu, nebo návykové látky, umístí ji policista do záchytné stanice. Může také násilnou osobu zajistit na dobu nejdéle 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody, nebo ji zadrží. Pokud nedošlo k vykázaní, policista poučí násilnou osobu o právních následcích v případě, že bude násilné jednání vůči osobě ohrožené opakovat, zejména o tom, že může být vykázan. Policista poučí též ohroženou osobu o možnosti využití psychologických a sociálních či jiných složek v oblasti pomoci osobám, které se staly obětí násilí.

V případě, kdy se policista rozhodne provést vykázaní, zajistí přítomnost nezúčastněné osoby (není nutné v případě, kdy hrozí prodlení), na místě vypíše potvrzení o vykázaní,

předá oproti podpisu poučení o právech a povinnostech vykázané a ohrožené osobě. Policista jasně specifikuje prostor, na který se vykázaní vztahuje, a to včetně rozsahu bezprostředního okolí společného obydlí, s přihlédnutím k potřebě ochrany ohrožené osoby. Následně policista vyzve násilnou osobu, aby mu odevzdala klíče od společného obydlí, a toto zaznamená do potvrzení o vykázaní. Pokud vykázaná osoba nesouhlasí s vykázaním, poučí ji o možnosti podat námitky ústně na místě, nebo písemně do 3 dnů od převzetí potvrzení u vedoucího místně příslušného územního odboru vnější služby. Násilná osoba je policistou vyzvána, aby si vzala věci osobní potřeby a opustila neprodleně obydlí.

Není-li vykázaná osoba při vykázaní přítomna, policista zjistí místo jejího možného výskytu k předání poučení o jejich právech a povinnostech a potvrzení o vykázaní. O vykázaní ihned informuje dozorčí službu nebo operační středisko. Pokud je vykázaním ohrožen provoz objektu nebo znemožněn výkon zaměstnání, policista neprodleně informuje příslušné osoby za účelem přijetí opatření (Závazný pokyn 2008).

3.2 Povinnosti a oprávnění policistů dle zákona o Policii ČR v souvislosti s domácím násilím

Povinnosti policistů v případech domácího násilí jsou obsáhle rozepsány v zákoně o Policii ČR č. 273/2008 Sb. Pro pochopení tématu a účel mé práce postačí stručný výpis těchto povinností. Policista má povinnost chránit bezpečnost občanů jejich majetek a zajišťovat veřejný pořádek. V této souvislosti je povinen provést zákrok či úkon, nebo učinit jiné opatření, je-li páčán trestný čin, přestupek či jiný správní delikt anebo je-li důvodné podezření z jejich páčání. Policista a zaměstnanec policie jsou povinni dbát, aby žádné osobě v důsledku jejich postupu nevznikla bezdůvodná újma, dbát, aby jejich rozhodnutím neprovést úkon nevznikla osobám, jejichž bezpečnost je ohrožena, bezdůvodná újma, postupovat tak, aby případný zásah do práv a svobod osob, vůči nimž směřuje úkon, nebo osob nezúčastněných nepřekročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného úkonem. Jak už bylo výše řečeno, policista je povinen poskytnout pomoc v rámci své působnosti všem osobám, které se na něj obrátí. V kompetenci policisty je poučit ohroženou osobu o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu¹²⁾ a o možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem domácího násilí. Povinností policisty je

v neposlední řadě poskytnout vykázané osobě nezbytnou součinnost a informace o možnostech ubytování v případě jeho vykázaní.

Oprávnění policistů v případech domácího násilí jsou taktéž obsahem zákona o Policii ČR a jsou následující: oprávnění zajistit násilnou osobu, vykázat násilnou osobu ze společného obydlí, požadovat vysvětlení, požadovat prokázání totožnosti. Policista je oprávněn vstoupit bez souhlasu uživatele do obydlí, jiného prostoru nebo na pozemek a provést tam potřebné úkony nebo jiná opatření k odstranění nebezpečí. Policista je při výkonu povolání, v případě kdy je to nezbytné, oprávněn použít donucovací prostředky či zbraň. Může omezit agresivní osobu na pohybu a v případě nebezpečí bezprostředního ohrožení života a zdraví nebo majetku požádat každého o pomoc (Zákon o Policii ČR č. 273/2008 Sb.).

Policisté mají další možnosti činnosti v případech domácího násilí, které sice nejsou upraveny zákonem, ale jsou pro řešení a prevenci těchto skutků přínosné. Jednou z možností je provést opakovanou osobní či telefonickou kontrolu ohrožené osoby s možností případné intervence v případě pokračování násilného chování. Může si vyžádat informace a zprávy od jiných organizací a orgánů interdisciplinární spolupráce a s nimi i úzce spolupracovat. Policie může poskytnout ohrožené osobě zavedení osobního alarmu na operační středisko, které po obdržení signálu vyšle do místa bydliště okamžitě hlídku. Jednotlivá oddělení policie mají možnost specializovat určené policisty, kteří jsou řádně proškolení na problematiku domácího násilí (Šedivá 2007, s. 31-32).

3.2.1 Vykázání

Vykázání je opatřením netrestního charakteru, které slouží jako prevence před dalším možným násilným útokem, ale nenahrazuje sankci za chování násilné osoby. Jedná se o opatření, které je ze zákona povinen provést policista, nikoliv osoba ohrožená domácím násilím. Problematice vykázaní je věnována v zákoně o Policii ČR č. 273/2008 Sb. samostatná hlava VII a to konkrétně § 44 až § 47. *„Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně*

obývaného s útokem ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti. Vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby“ (Zákon o Policii ČR č. 273/2008 Sb., § 44).

Provést vykázání je policista oprávněn v případě, kdy byly splněny zákonné podmínky pro vykázání a incident vykazuje typické znaky domácího násilí (opakovanost, postupný nárůst intenzity, jasné role a páchání násilí v soukromí). Jsou-li však splněny zákonné podmínky a míra rizika dalšího nebezpečného útoku, či zvláště závažného útoku je tak vysoká, že policista dospěje k přesvědčení, že využití jiných oprávnění nezajistí efektivní ochranu ohrožené osoby, lze násilnou osobu vykázat, i když znaky domácího násilí, zejména předcházející útoky, zjištěny nebyly (Závazný pokyn 2009).

3.3 Činnost policisty po vykázání

Policista po vykázání umožní vykázané osobě, aby si vzala v okamžiku vykázání ze společného obydlí výlučně věci osobní potřeby, osobní cennosti a osobní doklady, věci nezbytné pro její podnikání nebo pro výkon povolání. Vyžádá si informace o telefonickém spojení od ohrožené i vykázané osoby, včetně adresy, kam jim má být doručována pošta v době platnosti vykázání. Předá ohrožené osobě informace o institucích, které poskytují pomoc obětem domácího násilí, včetně příslušného intervenčního centra. Poskytne násilné osobě informace o možnostech jejího dalšího ubytování a v souvislosti s tím nezbytnou součinnost, zejména ji předá seznam ubytovacích zařízení v místě bydliště. Policista, který provedl vykázání, uloží klíče převzaté od násilné osoby v zapečetěné obálce označené příslušným číslem jednacím na místě určeném nadřízeným. Po uplynutí desetidenní lhůty pro vykázání policista klíče vrátí vykázané osobě proti podpisu v potvrzení o vykázání. Předem telefonicky ověří, zda ohrožená osoby podala u příslušného soudu návrh na předběžné opatření, pokud soud návrhu vyhověl, klíče doručí soudu a pokud soud ještě ve věci nerozhodl, klíče ponechá na místě určeném nadřízeným. Policista neprodleně zajistí zaevidování vykázání do informačního systému elektronického trestního řízení (Závazný pokyn 2008 a 2009).

4 KOMUNIKACE A KRIZOVÁ INTERVENCE

V této kapitole se zaměříme na komunikaci v obecné rovině. Pro tuto práci je pro nás důležitá zejména sociální komunikace, která se uskutečňuje prostřednictvím chování (mluvené či psané slovo), jednání a výrazu (mimika, řeč těla). Komunikace je chování, které něco signalizuje, sděluje. Jednotlivé části této kapitoly jsou věnovány procesu, formám a problémům, které mohou při komunikaci nastat. V poslední části kapitoly se soustředíme na krizovou intervenci, která je nezbytnou součástí pomoci obětem domácího násilí.

4.1 Proces komunikace

Při komunikaci musí být vždy vytvořen komunikační kanál alespoň mezi dvěma lidmi. Jedna osoba je komunikátor, ta vysílá informace druhé osobě (komunikantovi), která tyto informace přijímá. V dialogu se tyto dvě role neustále střídají. Obsah sdělení se nazývá komuniké. Pomocí komunikačního kanálu se komuniké dostává od komunikátora ke komunikantovi. Stejným způsobem se komunikace odehrává ve skupině lidí. Jedna skupina je ta, co informace vysílá a druhá skupina dané informace přijímá.

Důležité je, aby došlo k pochopení vysílaných informací. Pro snadnější pochopení obsahu sdělení komunikace využívá tzv. kódování a dekódování. Komunikátor obsah zakóduje do sociálně dohodnuté podoby (verbální, nonverbální sdělení) a komunikant toto sdělení dekóduje.

V komunikaci může docházet k šumům, které mohou vysílat obě zúčastněné strany, ale také mohou vycházet z okolí. Tyto šumy znehodnocují komuniké a tím dochází k nepochopení.

4.2 Formy komunikace

Komunikace spočívá ve sdělování informací mezi lidmi. Zpravidla jsou při komunikaci použity dvě formy sdělení – verbální a neverbální.

Verbální komunikace

Je formou komunikace, která probíhá za pomoci slov a řeči. Verbální komunikace se mimo jiné člení na mluvenou (ústní komunikace) a psanou (písemná komunikace). Ústní a písemná řeč je specificky lidským způsobem komunikace.

U mluvené formy verbální komunikace se rozlišuje obsahová a formální rovina. **Obsahová rovina** znamená věcný obsah sdělení (co je sdělováno). **Formální rovina** doplňuje obsah řeči. Jedná se o nelingvistickou součást verbálního projevu. Komunikátor určitá slova zdůrazňuje, či zeslabuje, vyjadřuje svůj postoj, sympatii, zlobu, ale jde také o nevědomé prvky a chyby v řeči. Uvedené projevy jsou v odborné literatuře označovány jako projevy paralingvistické. Jedná se například o rychlost řeči, nespisovné zvuky, délka přestávek během řeči, chyby v řeči, přeřeknutí.

„Pro potřeby praxe lze verbální komunikaci členit podle různých kritérií: (Matoušková, Spurný 2005, s. 25).

- *Podle kritéria cílovosti – intencionality (naoř. získat informace, poskytnout informace)*
- *Podle obsahu komunikace – závisí na předmětu a cíli komunikace (obsahem může být výměna informací o pracovním úkolu, o jednání člověka, o minulé či budoucí činnosti, ale i „nezávislá“ komunikace při setkání přátel)*
- *Podle účelu (terapeutická, poradenská, personální, přijímací či hodnotící rozhovor)*
- *Podle interpersonálních vztahů mezi účastníky – formální (přednáška, výslech), neformální*
- *Podle počtu účastníků (dyadická, uvnitř skupiny, meziskupinová, s davem, s veřejností)*
- *Podle kritéria bezprostřednosti a zprostředkovanosti (tváří v tvář, zprostředkovaně přes distributora mého sdělení, např. masmédiu)*

Písemná forma verbální komunikace využívá ke svému vyjádření písmo, může být v mnohých situacích výhodnější, a to zejména při uzavírání smluv.

Neverbální komunikace

Je nedílnou součástí verbální komunikace. Upřesňuje význam verbálního sdělení. Mnohokrát jí nevěnujeme moc pozornost, ale právě ona ovlivňuje náš úsudek např. o důvěryhodnosti sdělení. Neverbální komunikace se děje prostřednictvím výrazu obličeje

(mimika), přiblížení a oddálení (proxemika), doteku (haptika), postoje a držení těla (posturologie), pohybů (kinezika), gest (gestika). K výše uvedeným formám neverbální komunikace obvykle nedochází odděleně, nýbrž současně, často ještě v kombinaci se slovním sdělením.

„Neverbální komunikace využívá člověk k tomu, aby: (Matoušková, Spurný 2005, s. 26)

- *Podpořil řeč (reguloval její tempo, podtrhl a zdůraznil vyslovené)*
- *Nahradil řeč (ilustroval, symbolizoval)*
- *Vyjádřil emoci, resp. „zvládl“ prožitek emoce (aby se znovu dostal do emoční „rovnováhy“ adaptoval se)*
- *Vyjádřil interpersonální postoj (např. pochybování, naléhavost při přesvědčování)*
- *Uskutečnil sebevyjádření (sebe prezentaci – představení se“).*

4.3 Problémy komunikace

K problémům, neboli k nepochopení dochází při komunikaci neustále. Každé vyslané sdělení může být pochopeno každým příjemcem jinak. K nepochopení může docházet vlivem stresu, jehož původ může být jak na straně komunikátora, tak i na straně komunikanta. Komunikace ve stresu je typická svou chaotičností, zvýšeným tempem, rychlostí úsudku, výraznějším emocionálním zbarvením. Další příčinou nepochopení bývá nadměrné používání odborných výrazů, které posluchač nezná. Problémy v porozumění se vyskytují také u jedinců, kteří mají odlišnou mentální úroveň. V komunikaci může dojít k diskvalifikaci vlastní, nebo partnerovy promluvy. To znamená, že je záměrně, nebo neúmyslně připravujeme o jasný význam (rozporuplnost sdělení, nedokončené věty, záměrné nerozumění, nesrovnalosti v tématu aj.). V neposlední řadě může v komunikaci dojít k tzv. agování, které je chápáno jako převedení potlačené komunikace do jiného aktu chování, do činu (postranní poznámky, zesměšňování, pomlouvání). Agovat lze i neverbálně (gesty, mimikou, postoji). (Matoušková, Spurný 2005, s. 35-39).

Nepochopení sdělení příjemcem může být zapříčiněno:

- nejasným formulováním a prezentováním obsahu
- neschopností či neochotou příjemce pochopit obsah, smysl a záměr mluvčího

- interpersonálním vztahem komunikujících osob (negativní vztah – negativní postoj – negativní vnímání)
- příjemce vnímá věcný obsah osobně (sdělení vnímá jako útok na vlastní osobu)

Z výše uvedeného vyplývá, že prevencí problémů v komunikaci je právě vyvarování se těchto negativních vlivů v komunikaci.

4.4 Krizová intervence

Krizovou intervencí rozumíme specializovanou pomoc osobám, které se ocitly v krizi. Tato pomoc má za úkol navrátit ohrožené osobě psychickou rovnováhu, která byla narušena vzniklou kritickou situací. Do krizové intervence spadá především pomoc psychologická, lékařská, sociální a právní.

Do situace domácího násilí, které je bezpochyby krizí, mnohdy policista vstupuje jako první a intervenuje. Policista musí při intervenci dodržovat nařízení a povinnosti týkající se jeho povolání, ale také by měl mít na paměti základní metody krizové intervence.

Základem krizové intervence je okamžitá pomoc (poskytnutí pomoci by mělo být rychlé), zaměřena na redukci ohrožení (utváření emocionální podpory, zajištění pocitu bezpečí a pomoc materiální) s koncentrací na problém „tady a teď“ (analýza historie krize a historie klienta je potřebná pro porozumění podstaty a hloubky krizových reakcí). Dalším prvkem je časové ohraničení, intenzivní kontakt krizového intervenanta s klientem a strukturovaný, aktivní, někdy i direktivní přístup intervenanta k oběti domácího násilí. (Špatenková 2004, s. 15-16)

5 KOMUNIKACE POLICIE ČR V SITUACÍCH DOMÁCIHO NÁSILÍ

Policista při výkonu svého povolání se setkává se situacemi, které lze pro jejich obsah, průběh a náročnost řešení označit jako komunikačně náročné. Do této skupiny bezpochyby spadá náročnost komunikace policie v případech domácího násilí. Vzhledem k faktu, že pro jejich řešení neexistují standardizované postupy, je jejich zvládnutí podmíněno policistovými schopnostmi porozumět psychologické podstatě takových situací a adekvátně volit prostředky k jejich řešení.

V náročných krizových situacích, je rozlišení a volba mezi direktivním (ofenzivním) a indirektivním (defenzivním) stylem komunikace pro policisty zásadní. Pro kritické situace obecně platí, že jsou lépe zvládnutelné pomocí indirektivního stylu komunikace. Naopak ve všedním policejním dnu převažuje v kontaktu s občany direktivní komunikace. Obzvláště začátečníci v povolání jsou přesvědčeni, že zdařilý rozhovor se vyznačuje tím, že policista ostře prosazuje svou pozici a právo, rychle se doptá, vyhodnotí situaci a vyvodí řešení.

Indirektivní (defenzivní) komunikace

Úkolem indirektivního stylu komunikace je podporovat otevřený rozhovor mezi policistou a jeho protějškem. Indirektivnost je typická tím, že dává druhé straně dostatečný prostor se projevit a stimuluje ji k další komunikaci. Indirektivní techniky stabilizují rozhovor, redukuje eskalační potenciál na straně druhé osoby a umožňují získat důležité informace pro strategicky vhodná rozhodnutí. Mezi základní techniky indirektivní komunikace patří aktivní naslouchání, zrcadlení, parafrázování, verbalizace. K technikám pro pokročilé řadíme pacing, cirkulační techniku, technika podobností bez přímé výzvy k chování, paradoxní intervence a odkládací techniky.

Zásady indirektivní komunikace:

- Nepřipustit vliv sympatií a antipatií na průběh rozhovoru.
- Bránit zbytečným eskalacím.
- Zajistit, aby v rozhovoru zazněly důležité informace.
- Komunikací zajistit žádoucí způsob chování lidí (např. vyhledat odbornou pomoc).

Direktivní (ofenzivní) komunikace

Tento způsob komunikace je založený na korektním, věcném, ale nekompromisním usměrňování protějšku. Komunikaci řídí zásadně policista, který určuje, o čem a jak bude jednání probíhat. Policista, který se rozhodne tento způsob komunikace využít, musí mít značnou sebedůvěru, sebeovládání a také danou odbornou způsobilost. K direktivním technikám patří zjišťovací otázky, věcná argumentace, striktní prosazování určité varianty řešení, překontextování, přímé poukazování na rozpory v přijatém sdělení, vyžadování věcnosti při emocionálních projevech a výrocích. K direktivní komunikaci se policista přiklání v následujících situacích:

- Nezabírají indirektivní postupy, nebo je nelze vzhledem k aktuálnímu psychickému stavu osoby použít.
- V případě, kdy je potřeba rychle jednat, nebo objasnit situaci.
- Hrozí riziko eskalace.
- Vyplývá to z přípravy či plánu dané akce (Čírtková 2006, s. 255-260).

5.1 Komunikace policisty s obětí domácího násilí

Oběti domácího násilí se při komunikaci s policií chovají obvykle jinak, než oběti poškozené jiným pachatelem. Oběť vyhledává pomoc policie bezprostředně po útoku, avšak mnohdy nadále setrvává v blízkosti útočnicka a je vystavována psychickému nátlaku. Pod jeho vlivem může oběť podlehnout vyhrožování a změnit svoji výpověď, či úplně odmítnout vypovídat. Předpokladem úspěšného jednání s obětí je její zklidnění. Je právě na policistovi, aby v první řadě zajistil pachatele a tím poskytl oběti pocit bezpečí při další komunikaci.

Pro jednání policisty s obětí domácího násilí je nezbytné poznání toho, co oběť právě prožívá a cítí. Oběť naplňují pocity strachu z dalšího případného útoku, nedůvěry, nejistoty, vzteku, podrážděnosti a lítosti. Bezprostředně po útoku nemůže policista od oběti očekávat racionální jednání a uvažování. Oběť není často schopna pod vlivem stresu soustředit a rozpomenout se na některé detaily činu. Policista by měl plně respektovat pocity oběti a neměl by je v žádném případě bagatelizovat či dokonce kritizovat nebo zesměšňovat.

Oběť by neměla být nucena okamžitě vypovídat. Po zklidnění oběti může být policistou zahájen konstruktivní rozhovor s účelem zjištění důležitých skutečností pro

vyhodnocení domácího násilí. Policista se v této části rozhovoru ptá na historii násilí, jeho případné stupňování, charakter útoku, opakovanost a možné důkazy. V případě, kdy chce oběť sama mluvit, neměl by ji policista přerušovat a překřikovat. Policista musí oběti aktivně naslouchat, věnovat jí potřebnou pozornost a pochopení.

Při komunikaci policisty s obětí je důležitá jak verbální tak i neverbální stránka komunikace. Držení těla, zrakový kontakt a vzdálenost při rozhovoru, to vše je důležité pro získání důvěry u oběti.

„Komunikační náročnost jednání policisty s obětí domácího násilí zvyšuje:

- *Závislost (finanční, materiální, citová aj.) oběti na pachateli*
- *Motivace oběti oznámit domácí násilí („spouštěčem“ jsou především obavy o vlastní život nebo napadení dětí)*
- *Intrapsychické konflikty ve vědomí oběti, vyvolané obavami z následků vyšetřování*
- *Tendence oběti bagatelizovat či minimalizovat rozsah a následky násilí*
- *Mnohdy nereálné očekávání oběti o možnostech policisty zabránit dalšímu násilí*
- *Vnitřní pocity beznaděje, bezmocnosti, izolace, nedůvěry, nespravedlnosti, které jsou pro prožívání oběti příznačné“ (Matoušková, Spurný 2005, s. 122).*

Vhodné otázky pro rozhovor policista-oběť:

- Co se vlastně stalo?
- Čím vám konkrétně vyhrožuje?
- Kdy to začalo?
- Jak dlouho to trvá?
- Jak často se to opakuje?
- Jak se k vám chová násilná osoba po incidentu?
- Jsou ohroženy také děti?
- Co vás přimělo k vyhledání pomoci?
- Jak se cítíte?
- Jak vám můžeme pomoci?
- Co od nás očekáváte?

Vodítkem pro policistu může být i základní doporučení pro kontakt s obětí DN:

- *„Naslouchejte, ptejte se, věřte tomu, co vám oběť vypráví. Realita je mnohem horší než to, co uvádí obě strany.*
- *Zadokumentujte to, co jste vyslechli.*
- *Ujistěte oběť, že situace má řešení.*
- *Motivujte ohroženou osobu k aktivitě. Použijte tzv. zlaté věty. „Nikdo nemá právo vás ponižovat, bít a týrat. Zasloužíte si jiný život. Mám o vás strach. Pomoc existuje.“*
- *Seznamte ohroženou osobu s bezpečnostním plánem.*
- *Doporučte místa pomoci v okruhu jejího bydliště včetně azylových domů.*
- *Doporučte konzultaci s právníkem.*
- *Veškerá opatření a rady musí vždy respektovat především ochranu oběti a nesmí přispět k jejímu ohrožení“ (Čírtková, Vitoušová 2007, s. 110-111).*

V samotném závěru rozhovoru by policista neměl opomenout oběť seznámit s variantami dalšího řešení. Poskytne oběti informace o možnostech Policie České republiky. Rozhovor by měl vést oběť k vlastní aktivitě a ochotě nastalou situaci dále řešit. Komunikace by měla působit jasně a srozumitelně, avšak ne direktivně ze strany policisty. Oběť nesmí pociťovat žádný nátlak na svou osobu, aby policista nebyl vnímán obětí jako násilník. Policista se přesvědčí, zda všemu ohrožená osoba rozuměla.

5.1.1 Zvláštnosti komunikace policisty s dětmi

Pokud bylo dítě svědkem útoku, nebo se stalo přímo obětí domácího násilí, mělo by být také vyslechnuto. Ač by se to nemuselo zdát, tak dítě je schopno poskytnout mnoho cenných informací a svědectví k případu. Policista musí při komunikaci s dítětem postupovat citlivě, neboť dítě se může vyskytovat ve stavu šoku i v případě, kdy se ho násilná osoba ani nedotkla. Dítě by mělo být vyslýcháno jednou osobou, která ho bude oslovovat křestním jménem a u které bude mít dítě pocit důvěry a bezpečí. Policista by měl klást dítěti zpočátku jednoduché otázky, na které může dítě snadno odpovědět (dodávají sebedůvěru). Dítě by mělo být povzbuzováno, aby volně vyprávělo. Výslech má být vedený tak, aby nemusel být následně opakován a dítě nebylo opakovaně vystavováno

zátěžové situaci, jakým výsledkem bezpochyby je. Poučení vyplývající z výsledku by mělo být dítěti podáno přiměřeně k jeho rozumové vyspělosti.

Policista by si měl při komunikaci dát pozor na zvýšenou schopnost sugestibility (nekritické přijetí názoru druhého), která je pro děti typická a s přibývajícím věkem klesá. Dítě se snaží vycítit, odhadnout očekávání vyslychajícího a následně mu vyhovět. Dítě pak často uvádí to, co si myslí, že chce vyslychající slyšet (Vyšší policejní škola a Střední policejní škola MV v Praze 2008, s. 20-22).

5.1.2 Zvláštnosti komunikace policisty se seniory

Pro stárnutí a stáří jsou charakteristické fyzické i psychické změny, které mohou zásadním způsobem ovlivňovat komunikaci. Mezi psychické změny řadíme: zhoršená úroveň smyslů, jako je sluch a zrak, horší vstřípivost, rychlé zapomínání nových informací, avšak staré si pamatuje velmi dobře, dobrá paměť na osoby, ale neví, kam je zařadit, špatně si vybavují jména, nejistota, někdy jistá tápavost, vyšší sugestibilita. Fyzickými změnami ovlivňujícími komunikaci rozumíme často horší zdravotní stav, menší tělesnou zdatnost. Komunikaci ovlivňují také časté problémy myšlení a tím i rozhovoru, které souvisí se zabíhavostí a ulpívavostí myšlenek.

Policista při komunikaci se seniorem jedná důstojně, dodržuje striktně jeho identitu a důsledně jej oslovuje jménem, nikoliv babi, dědo, nepoužívá zdobnělky, aby osoba nenabyla dojmu, že je s ním jednáno jako s dítětem. Policista musí respektovat zpomalení psychomotorických funkcí seniora a chrání je před časovým stresem. Nezbytné je, aby senior všemu řečenému rozuměl, a proto složité a významné informace policista opakuje. Vzhledem k výše uvedeným fyzickým a psychickým změnám přizpůsobí policista komunikaci komunikačním bariérám (porucha sluchu, zraku) a pomoc při pohybu osobě nabízí, ale nevnucuje (Vyšší policejní škola a Střední policejní škola MV v Praze 2008, s. 20-22).

5.1.3 Zvláštnosti komunikace policisty s osobou se sluchovým postižením

Policista při komunikaci s osobou se sluchovým postižením se řídí následujícími zásadami. Před komunikací je nutné navázat zrakový kontakt. Policista si zjistí, jakým způsobem může s osobou komunikovat (auditivně, odezíráním, písemně), přičemž má na paměti, že odezírání bez pomoci sluchu není spolehlivá metoda vnímání a často při ní dochází ke zkreslení a omylům. Při rozhovoru policista nezvyšuje hlas a nekřičí. Při doprovodu osoby tlumočnickem je důležité neustále zachovávat kontakt a oslovovat přímo sluchově postiženou osobu. Policista musí na konci uceleného sdělení udělat pauzu pro zpracování sdělení tlumočnickem. Policista seznámí osobu s postupem, vysvětlí ji, jakou spolupráci od ní očekává a zároveň zjistí, zda všemu rozuměla (Vyšší policejní škola a Střední policejní škola MV v Praze 2008, s. 20-22).

5.1.4 Zvláštnosti komunikace policisty s osobou s mentálním postižením

Stejně jako u předešlého se policista řídí základními zásadami komunikace s osobou s mentálním postižením. Při rozhovoru musí policista eliminovat rušivé vlivy z okolí. Osobu policista povzbuzuje vlídným chováním a pozitivním výrazem, mluví pomalu a srozumitelně, vyhýbá se složitým větám, odborným výrazům, žargonu či frázím. Používá přímá pojmenování, vyhýbá se zájmenům a pokud možno na věci ukazuje. Policista s osobou udržuje oční kontakt a ověřuje si, zda osoba všemu řečenému rozuměla. Osobu s mentálním postižením policista nepodceňuje, neomezuje a přizpůsobí se jejím možnostem (Vyšší policejní škola a Střední policejní škola MV v Praze 2008, s. 20-22).

5.2 Komunikace policisty s pachatelem domácího násilí

Náročnost komunikace policisty s pachatelem domácího násilí je dána tím, že policista mnohdy do poslední chvíle netuší, s jakou osobou bude jednat, a proto se nemůže na tuto situaci předem připravit. V případě, kdy násilná osoba zůstává agresivní i po příjezdu policisty, postupuje tento dle možností, které mu ukládá zákon o Policii ČR. V případech domácího násilí bývá však častější, že po příjezdu policie má pachatel tendenci situaci zlehčovat, maskovat, omlouvat svou žárlivostí, alkoholem, nepořádností napadené osoby,

s cílem nalézt u policisty porozumění a pochopení pro své jednání. V každém případě by policista neměl přistoupit na zlehčující pojmenování (hádky, konflikt, neshoda), ale zdůraznit vážnost situace a mluvit o násilí jako o nepřipustném chování, které nemůže být ničím omluveno. V komunikaci policisty s pachatelem domácího násilí je mnohdy na místě uplatnit direktivní techniky pro získání autority a navození atmosféry vážnosti situace.

Na základě zjištěných poznatků policista posoudí, zda se jedná v daném případě o domácí násilí a přijme adekvátní opatření, kterými rozumíme vykázání, zajištění osoby na dobu nejdéle 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody, umístění pachatele pod vlivem alkoholu nebo návykové látky do záchytné stanice a další.

Ke správnému vyhodnocení policistům slouží diagnostická metoda SARA DN. Autory této metody jsou P.R. Kropp a H. Belfrage a Bílý kruh bezpečí získal povolení pro jeho další šíření. Jedná se o dotazník skládající se ze tří oddílů, každý z nich obsahuje pět otázek, na které policisté zjišťují odpovědi od oběti, násilné osoby a svědků. První část je zaměřena na zjištění násilí ve vztahu k blízké osobě. Druhý oddíl zjišťuje obecné sklony násilné osoby k násilí. Pomocí třetí části policisté rozpoznávají zranitelnost ohrožené osoby. Pozornost je také věnována rizikovým faktorům, mezi které patří například chorobná žárlivost násilníka, jedná-li se o alkoholika, nebo vyhrožuje-li zabitím dětí. Celkem je těchto rizikových faktorů deset, jsou-li přítomny alespoň dva, je ohrožení oběti vážné a vykázání je v tomto případě nezbytné.

5.3 Specifické komunikační situace při domácím násilí

Psychologickou podstatou tohoto typu komunikačně náročných situací je interpersonální konflikt vyvolaný chováním jednoho z účastníků interakce policista-klient. Situace se může vyvíjet jako konfliktní od samého začátku komunikace, nebo se jako konfliktní postupně vyvine. Policista musí přijmout roli přímého účastníka konfliktu, kdy je agresivní jednání směřováno k jeho osobě, což ovlivňuje jeho prožívání. Typické pro interpersonální konflikt je působení negativních emocí (vztek, zlost, zuřivost), kdy se snižuje schopnost reálného vnímání a schopnost řešit problém (tunelové vidění). Konfliktní komunikace má často tendence přecházet z věcné do osobní roviny (osobní útoky), snižuje se ochota ke spolupráci, místo ní vzniká atmosféra soupeření, popřípadě tendence k manipulativnímu jednání a projevům (Matoušková, Spurný 2005, s. 110-112).

Pro zefektivnění jednání policisty při komunikaci s konfliktním klientem slouží následující doporučení. Při vzniku konfliktu policista identifikuje svůj vnitřní postoj (emoce), které v něm klient vyvolal. Policista se snaží získat rychle vhled do situace, porozumět jednání a motivům klienta, které jsou příčinou vzniklého konfliktu. V dalším postupu se policista snaží, namísto unáhlených projevů a reakcí, empaticky naslouchat, sledovat vývoj situace, všímá si reakcí klienta a tak může klientovi poskytnout adekvátní zpětnou vazbu na jeho chování. V konfliktní komunikaci je důležité, aby se policista nenechal vtáhnout do vztahové roviny komunikace, drží se důsledně problému, oprostí se od klientových útoků a invektiv. Úkolem policisty je vymezit role v situaci a určit pravidla hry. Následně zváží své šance změnit způsob komunikace, myslí a jedná se sebedůvěrou. Komunikuje, tlumí napětí, nabízí vhodná řešení, uzavírá přijatelné dohody, přičemž neztrácí se zřetele cíl komunikace a cíl svého jednání s klientem.

5.3.1 Agresivní klient

Takovýto klient je typický tím, že vyhrožuje, křičí, nadává a mnohdy situace může vyústit až k fyzickému napadení policisty. Agresivní postoj klienta může být dán jeho aktuálním rozrušením, frustrací, nebo může být projevem určité pózy, osvojeným chováním, ale také může být prostředkem zamaskování vlastního strachu. Komunikace policisty s takovým typem klienta by měla vést k zastavení agrese. Používá techniky vlastní protiagrese, vyjádří porozumění pro jeho rozčilení, dá prostor klientovi k ventilaci emocí a následně přistupuje asertivně k problému.

5.3.2 Manipulující klient

Manipulující klient jedná s policistou na jednu stranu zdvořile, ventiluje emoce, lichotí mu a na druhou stranu ho vydírá, používá ke svému úspěch výhrůžek a známostí. Klient „manipulátor“ využívá svého postoje z důvodu nejistoty, naučené bezmocnosti, často těží z aktuální situace a určených rolí. Policista by měl v úvodu komunikace dát najevo svůj nesouhlas s postojem klienta, upozorní na neúčelnost jeho chování a dále k problému přistupuje asertivně.

5.3.3 Neústupný klient

Jedná se o klienta, který rigidně setrvává na svých postojích, názorech a je hluchý vůči našim argumentům. Takovéto neústupné chování může být zapříčiněno jeho přesvědčením o vlastní pravdě, kdy není schopen přijmout jiný názor. Mnohdy má klient strach ze ztráty své pozice. Jako vhodným přístupem policisty se jeví zvolení nedirektivního způsobu komunikace s klientem, kdy policista ocení ústupky ze strany klienta, ale na druhou stranu asertivně vyjádří svůj postoj a názor k situaci.

5.3.4 Klient kverulant

Klient si neustále na něco stěžuje, přichází neustále s novými požadavky, zatahuje do problému další osoby. Kverulant má zkreslené vidění reality, neschopnost reálně percipovat, trpí zvýšenou podezíravostí a dlouhodobou frustrací. Policista v komunikaci zdůrazní porozumění, jasně vymezí pravidla hry, zaměří se na problém, strukturuje způsob kontaktu s klientem a požaduje potvrzení dohodnutých věcí.

5.3.5 Klient mimo normu

Matoušková a Spurný popisují klienta mimo normu následovně. Typické pro takového klienta je slovní salát, obsahově i formálně zmatený projev, chybí logika mluveného, vyniká zvláštností v neverbálních projevech (chybí emoce). Chování může být důsledkem onemocnění nebo aktuálního psychického stavu, kdy se klient nachází například pod vlivem návykové látky či alkoholu. Policista klienta vyslechne, registruje jeho projevy a v případě vyhocení situace brzdí vlastní emoce, aby nepřešly do agrese, tím dá klientovy najevo svou autoritu. V některých případech je nezbytné vyžádání si odborné pomoci (Matoušková, Spurný 2005, s. 110-112).

6 INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE

Domácí násilí představuje složitý problém, který není řešitelný z jednoho místa, a proto platí, že kvalitní řešení případů domácího násilí vyžaduje spolupráci různých složek, nebo míst sítě, které s problémy domácího násilí přichází běžně do kontaktu. Kolektiv autorů v čele s M. Šedivou v díle Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí definují interdisciplinární spolupráci následovně: „*Mezioborová spolupráce subjektů na místní i celostátní úrovni, v tomto případě ve prospěch včasné detekce a systémového řešení případů domácího násilí*“ (Šedivá 2007).

Organizace zapojené do interdisciplinární spolupráce lze rozdělit do tří skupin. Do první skupiny spadají organizace tzv. nezbytné pro zapojení do interdisciplinární spolupráce (Policie ČR, obecní policie, přestupková oddělení obecních úřadů, intervenční centra nebo DONA Centrum, Orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), krizové centrum pro děti a rodinu, manželská poradna, azylový dům, justice, praktičtí lékaři, nemocnice, záchraná služba apod.). Společným jmenovatelem těchto organizací je, že působí jako místa prvního kontaktu ohrožených osob se systémem pomoci. Druhou skupinou jsou organizace tzv. vhodné pro zapojení do interdisciplinární spolupráce (oddělení prevence kriminality, sociální odbory, příslušné výbory zastupitelstev apod.). Tyto organizace mají úlohu materiální a morální pomoci. Třetí skupina je tvořena organizacemi volně spolupracujícími se základními skupinami interdisciplinární spolupráce (Probační a mediační služba, školy a výchovná zařízení, domovy důchodců, média apod.). Všechny vyjmenované organizace plní svou specifickou funkci a jsou tudíž nezastupitelné. Z uvedeného vyplývá, že spolupráce všech těchto složek je nezbytná pro kvalitní řešení případů domácího násilí. Právě tento fakt zohledňuje zákon č. 135/2006 Sb. o Policii ČR, který přináší zásadní zlom v tom, že propojuje doposud izolované složky a jejich působení do uceleného systému účinné intervence v případech domácího násilí. Výše uvedené organizace tvoří interdisciplinární tým. „*Plovoucí tým zástupců spolupracujících subjektů, organizací a institucí státní správy, samosprávy a neziskového sektoru, jehož posláním je zejména koordinace a monitorování situace na místní úrovni, řešení konkrétních případů, iniciování primární prevence, osvěty a navrhování nových opatření pro minimalizaci příčin domácího násilí.*“ (Šedivá 2007, s. 9).

Jak již bylo řečeno v kapitole 5.1, řízení interdisciplinární spolupráce mají převážně na starosti oblastně příslušná intervenční centra, která tvoří pomyslný most mezi obětí domácího násilí a dalšími subjekty pomoci.

O oprávněních a možných krocích Policie ČR při řešení případů domácího násilí je věnována samostatná kapitola, proto se v následujících podkapitolách budeme věnovat přehledu povinností, oprávnění a možností pomoci některých dalších výše uvedených složek interdisciplinární spolupráce.

6.1 Obecní policie

Povinnosti obecní policie vyplývají ze zákona o obecní policii a řadíme mezi ně povinnost dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob a nepřipustit, aby vznikla osobám v souvislosti s činností policie bezdůvodná újma a případný zásah do práv a svobod překročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného služebním zákrokem či úkonem. Další povinností je provést zákrok nebo úkon, nebo učinit jiné opatření, je-li páčán trestný čin nebo přestupek či jiný správní delikt nebo je-li důvodné podezření z jejich páčání. Povinnost bez zbytečného odkladu oznámit policii důvodné podezření, že byl spáčán trestný čin. Také sem patří povinnost oznámit příslušnému orgánu podezření, že byl spáčán přestupek nebo jiný správní delikt, jehož projednání patří do působení tohoto orgánu. Poslední povinností městské/obecní policie je zachovávat mlčenlivost o případu.

Oprávnění jsou taktéž řízena zákonem o obecní policii. Policista má oprávnění požadovat vysvětlení k odhalení přestupku a jeho pachatele. Oprávnění požadovat prokázání totožnosti. Policista je taktéž oprávněn k otevření bytu nebo jiného uzamčeného prostoru a učinit zde nezbytná opatření k odvrácení nebezpečí. Může použít donucovací prostředky a služební zbraň (Zákon o obecní policii č.553/1991 Sb.).

Policista má možnost provést opakovanou osobní nebo telefonickou kontrolu ohrožené osoby s možností případné intervence v případě pokračování násilného chování. Disponuje také s možností zasílat informace o násilném jednání se znaky domácího násilí na Policii ČR a OSPOD. Koordinuje činnosti s Policií ČR.

6.2 Orgán sociálně právní ochrany dětí

Tento orgán se zapojuje do interdisciplinární spolupráce tehdy, je-li násilí vystaveno nebo přítomno dítě a spadají na něj tyto povinnosti. Povinnost ochraňovat práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochraňovat zájmy dítěte včetně ochrany jeho jmění. Svým jednáním působit na obnovení narušených funkcí rodiny nebo vyhledávat děti, jejichž rodiče nevykonávají řádně povinnost plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, a děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, důstojnost, mravní vývoj či jmění. OSPOD zajišťuje neodkladnou péči dětem, které se ocitly bez péče přiměřené jejich věku, zejména v případech úmrtí rodičů nebo jejich pobytu ve zdravotnickém zařízení.

OSPOD má oprávnění podat návrh soudu na omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti (pozastavení výkonu), nebo nařízení, prodloužení či zrušení ústavní výchovy. Může podat návrh soudu na vydání předběžného opatření. Je oprávněn k návštěvám dítěte a rodiny v jeho rodinném prostředí a zjišťovat v místě bydliště dítěte, ve škole, zdravotnickém zařízení a zaměstnání, jak osoby odpovědné za výchovu dítěte o dítě pečují, v jakých podmínkách dítě žije a jaké má chování.

K výše uvedenému má navíc možnost zprostředkovat umístění dítěte v azylovém domě nebo zajistit umístění dítěte do ústavní či ochranné výchovy a sledovat její průběh. V rámci interdisciplinárního týmu OSPOD spolupracuje s policií, školami, přestupkovými odděleními a dalšími institucemi. Provádí preventivní poradenskou činnost při výchově dětí (Šedivá 2007, s. 31-32).

6.3 Orgány činné v trestním řízení

Orgány činné v trestním řízení jsou podle aktuálního trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. soud, státní zástupce a policejní orgán pokud provádějí úkony trestního řízení. Dále uvádím blíže povinnosti, které má v kompetenci soud. Tyto povinnosti jsou řízeny zákonem o soudech a soudcích. Soud má v rámci trestního řízení povinnost projednávat a rozhodovat trestní věci spadající do pravomoci soudu podle zákonů o trestním řízení. Povinnost vystupovat nezáujatě a ke stranám nebo účastníkům řízení přistupovat bez sociálních, ekonomických, rasových, etnických, sexuálních nebo jiných předsudků. Další povinnosti soudu je poskytnout plnou možnost k uplatnění práva, zachovat mlčenlivost,

šetřit práva a svobody občanů, zasahovat do nich jen na základě zákona a v nezbytné míře, poučit poškozeného o jeho právech a poskytnout plnou možnost k jejich uplatnění.

Oprávnění soudu jsou upraveny v trestním zákonu a jsou následující: rozhodnout o podmíněném nebo nepodmíněném trestu pro násilou osobu a následně umístit násilnou osobu do vazby, rozhodnout o náhradě škody v rámci adhezního řízení. Oprávněním soudu je rozhodnout o dohledu nad násilnou osobou, nebo o tom, že se násilná osoba musí podrobit ochrannému léčení nebo, že se ohrožená osoba má podrobit přiměřeným omezením či povinnostem. Soud musí poučit poškozeného o jeho právech a poskytnout plnou možnost k jejich uplatnění.

Mezi možnosti soudu patří vyloučit veřejnost z projednávání věci před soudem, provést výslech oběti bez přítomnosti násilné osoby a má také možnost umožnit oběti, aby vyčkala před výslechem v oddělené místnosti, aby se vyloučil kontakt s násilnou osobou (Šedivá 2007, s. 31-32).

6.4 Intervenční centra

Od 1. ledna 2007 působí v České republice nová pracoviště poskytující krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím tzv. Intervenční centra. „Ze zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách konstituovaná specifická sociální služba pomoci a podpory v oblasti sociálně právního poradenství pro osoby ohrožené domácím násilím“ (Šedivá 2007, s. 9).

Intervenční centra jsou určena osobám ohroženým domácím násilím, které svou situaci chtějí řešit a hledají pomoc, radu a informace. V takovémto případě se oběť může obrátit na pomoc Intervenčního centra ve svém kraji. Taktéž jsou k dispozici osobám, které jsou v ochranném režimu „vykázání“ tzn., že násilná osoba byla ze společného bydliště vykázána nebo jí byl zakázán vstup. Policie ČR předá rozhodnutí o vykázání do 48 hodin Intervenčnímu centru. Pracovníci Intervenčního centra na základě tohoto rozhodnutí nejpozději do 48 hodin kontaktují ohroženou osobu a nabídnou jí svou pomoc. Služby Intervenčních center jsou poskytovány bezplatně a zahrnují pomoc psychologickou, právní a sociální. Intervenční centra rovněž plní informační a koordinační úkoly ve vztahu mezi OSPOD, zdravotnickými zařízeními, soudy a policií ČR.

7 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

V této kapitole jsem si nejprve zvolil cíl výzkumu a stanovil dvě pracovní hypotézy. Dále uvádím metody, které byly použity pro získání informací k dosažení odpovědi na cílovou otázku a pro potvrzení, či vyvrácení hypotéz. Následuje polostrukturovaný rozhovor a případová studie se svými dílčími závěry.

7.1 Cíl výzkumu

Cílová otázka této práce zní: Jsou policisté dobře připraveni na řešení případů a zejména na komunikaci v situacích domácího násilí? Na základě této otázky jsem si stanovil následující pracovní hypotézy:

H1 Policisté jsou dobře připraveni na řešení případů domácího násilí.

H2 Policisté jsou dobře připraveni na komunikaci v situacích domácího násilí.

7.2 Metody výzkumu

Pro zjištění cílové otázky a následné potvrzení, či vyvrácení pracovních hypotéz jsem si zvolil dvě metody výzkumu. První použitou metodou je polostrukturovaný rozhovor s plk. PhDr. Marií Kopeckou, která vyučuje na Vyšší policejní škole v Pardubicích, současně pracuje jako poradce pardubické pobočky Bílého kruhu bezpečí, kterou navštěvují i klienti, kteří jsou oběťmi domácího násilí. Před nástupem do školy působila jako vyšetřovatelka Okresního úřadu vyšetřování v Pardubicích, kde se profesně s různými formami násilí setkávala. Hendl polostukturovaný rozhovor definuje takto: „*Návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, které je nutné v rámci interview probrat... Je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém. Zůstává mu i volnost přizpůsobovat formulace otázek podle situace*“ (Hendl 2005, s. 174).

Druhou zvolenou metodou výzkumu je případová studie, prostřednictvím které bych chtěl poukázat na komunikační problémy, které mohou při řešení případů domácího násilí vzniknout. Dle Hendla: „*V případové studii jde o detailní studium jednoho případu, nebo několika málo případů...jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti*“ (Hendl 2005, s. 102). V této práci se jedná o popis případu, kterého jsem byl

přítomen v rámci mé policejní praxe. V popisované události je zaznamenán přesný dějový stav, ve které je změněno pouze místo a obsazení osob, kdy jakákoliv shoda v osobách a místě je vyloučena.

7.3 Polostrukturovaný rozhovor

Při rozhovoru byly položeny následující otázky:

1. Používáte k výuce standardizované výukové osnovy?

„Naše škola je školou rezortního vzdělávání, vzdělávací programy schvaluje Ministerstvo vnitra ČR.“

2. Do kterých předmětů se domácí násilí promítá?

„Do různých právních odvětví soukromého práva, ale i do výuky psychologie. V právních odvětvích se vychází ze zákona č. 273/2008 Sb. o Policii ČR ust. §§ 44 a násl. A z interních aktů řízení (závazných pokynů a nařízení). Zde je zaveden institut vykázání násilné osoby. Posluchači jsou seznámeni s postupem vykázání, s doporučením ke komunikaci s účastníky incidentu a také s diagnostickou metodou SARA DN.

V předmětu „Vybrané kapitoly některých právních odvětví“ (ústavní a rodinné právo) jsou policisté seznámeni s problematikou domácího násilí, která se velice úzce dotýká jak respektování Listiny základních práv a svobod, tak rodinného práva, kde se riziko latentního a eskalujícího jednání promítá. V rámci výuky rodinného práva jsou zmiňovány méně obvyklé typy vykázání – např. vykázání osob nezletilých, osob, na nichž je ohrožená osoby závislá jejich péčí, vykázání matky, která pečuje o malé dítě apod.

Ve výuce trestního práva, zejména trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. je probírána skutková podstata trestního činu „Týrání osoby žijící ve společném obydlí“ podle ust. § 199 TrZ. V rámci výuky trestního práva procesního podle zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním se v souvislosti s poškozeným zmiňuje v ust. §§ 43, 163 a 163a TrŘ institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného a právě na ust. § 199 TrZ se nevztahuje výsada dispozičního práva, tedy trestní stíhání probíhá z tzv. úřední povinnosti při plném respektování základních zásad trestního řízení (zásada legality a oficiality).

Problematika domácího násilí se také promítá do jiných skutkových podstat – ublížení na zdraví, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, nebezpečné vyhrožování a nebezpečné pronásledování apod.“

3. Vyučuje se také způsob komunikace policistů s obětí a pachatelem domácího násilí?

„V předmětu „Komunikace a policejní etika“ je této problematice věnován prostor se zaměřením na komunikaci s ohroženou, ale i s násilnou osobou. V loňském roce naše škola pořádala Instrukčně metodické zaměstnání „Psychologické aspekty výslechu“ v jehož rámci proběhly modelové situace výslechu osob poškozených (obětí). Také byly zařazeny informace a metodika o výslechu osob s duševní poruchou, osob přestárých a mentálně zaostalých.“

4. Pořádá vaše škola nějaké další dozdělávání policistů na domácí násilí?

„Ne. Pedagogové vyučující tuto problematiku (vyučující práva a psychologie) se účastní případně Instrukčně metodických zaměstnání a tyto nové poznatky stabilně přenášejí do stávající výuky“ (rozhovor s plk. PhDr. Marií Kopeckou).

7.3.1 Dílčí závěr

Na základě rozhovoru a prostudovaných materiálu o problematice domácího násilí a Policie ČR plně souhlasím s následujícím tvrzením plk. PhDr. Marie Kopecké, která na mou otázku „Myslíte si, že je stávající způsob vzdělávání policistů na domácí násilí dostačující?“ odpověděla: *„Jsem přesvědčena, že policisté mají k ruce zcela jasnou normu – tj. zákon o Policii ČR, závazný pokyn, včetně příloh vztahujících se k administrativě vykázaní. Za pomoci diagnostické pomůcky SARA DN jsou schopni situaci na místě vyhodnotit. Navíc domácí násilí je již tak diskutované téma, že si je snad každý schopen uvědomit latentnost a s tím spojené riziko gradace včetně následků. Dále jsem přesvědčena, že policisté na základních útvarech prošli ať již samotným školením zpravidla pořádané ústředím Bílého kruhu bezpečí nebo byli proškoleni svými nadřízenými“* (rozhovor s plk. PhDr. Marií Kopeckou).

7.4 Případová studie

V rámci mé policejní praxe jsem se setkal s případem domácího násilí, na kterém chci demonstrovat náročnost komunikačních dovedností v případech domácího násilí. Jednalo se o případ, kdy ve večerních hodinách jsem byl vyslán se služebně mladším kolegou k případu, kdy manžel měl fyzicky napadnout svoji manželku v místě jejich trvalého bydliště. Pro vysvětlení uvádím, že uvedený kolega byl čerstvým absolventem střední policejní školy. Po příjezdu jsme na místě zastihli podnapilého muže, který byl „nepříjemný“, dotazoval se, co chceme, kdo nás volal. Uvedený muž, jak jsme později zjistili, byl manžel oznamovatelky (násilná osoba). Po celou dobu byl nervózní, podrážděný, stále se dotazoval na naši přítomnost a nesouhlasil s naším vstupem do obydlí. Dále byla kontaktována jeho manželka (oběť), která zlehčovala situaci, že se v podstatě nic nestalo, avšak její viditelné zranění nasvědčovalo prvotnímu oznámení o napadení manželem. Později uvedla, že její manžel přišel domů ve večerní době v podnapilém stavu, kdy mezi nimi došlo ke slovní rozepři, které vyústilo v její fyzické napadení manželky. Jako svědek uvedeného skutku bylo přítomno jejich dítě a dále rodiče poškozené v seniorském věku. Při navázání kontaktu s dítětem jsme zjistili, že má sluchové postižení. Oba senioři taktéž trpěli lehčí formou poruchy sluchu. Prohlídkou prostor zjištěno, že se v koupelně nacházely krevní stopy, které opět potvrzovaly verzi fyzického napadení manželky manželem. U manželky došlo v průběhu naší intervence k uklidnění situace. Manželka se rozpovídala o problémech s manželem, který pije, o výčitkách manžela, někdy dojde i k fyzickému násilí. Při řešení případu jsme nadále postupovali dle příručky pro řešení případů domácího násilí. Manžel (násilná osoba), který podniká v místě trvalého bydliště, byl vykázán ze společného obydlí.

7.4.1 Dílčí závěr

Okolnosti, které ovlivnily komunikační dovednosti:

- V době, kdy jsem měl rozpracované dva případy, jsem přijal další oznámení s podezřením na domácí násilí. V tomto okamžiku jsem pocítil tlak z množství úkonů, které bylo nutné dokončit.

- Po příjezdu na místo a zjištění, že se s největší pravděpodobností jedná o případ domácího násilí, se tlak na mou osobu dále stupňoval – časová náročnost, odpovědnost za rozhodnutí o případném vykázání.
- Výjezd na místo probíhal v noční době, v této době se přirozeně dostavila únava. Ze své zkušenosti můžu uvést, že k oznámení případů domácího násilí dochází velmi často v nočních hodinách.
- Další přitěžující okolností byl nedostatečný počet policistů na místě. V daném případě jsem se musel spoléhat pouze na své znalosti a zkušenosti.
- Komunikační bariéry na místě:
 - neslyšící dítě - neznalost znakové řeči .
 - komunikace se seniory – bylo nutné získat informace od svědků k uvedenému oznámení – docházelo k zabíhavosti a ulpívavosti myšlenek.
- Problematická komunikace s podnapilým manželem – agresivita, nespolupráce, arogance, zlehčování situace.
- Problematická komunikace s manželkou – šok, zlehčování situace, brání manžela.
- Odpovědnost za rozhodnutí o vykázání – jak bylo uvedeno v kapitole o vykázání, toto rozhodnutí je pouze na uvážení přítomného policisty, který se musí na základě důkazů v malém časovém horizontu rozhodnout, zda bude násilná osoba vykázaná. V tomto případě bylo rozhodnutí o vykázání, z důvodu podnikání manžela v místě bydliště, o to náročnější. Vykázaná osoba stále uváděla, že podá na policejní hlídku trestní oznámení z důvodu ušlého zisku.
- Nezkušený kolega na místě – přes to, že byl kolega v základní odborné přípravě seznámen se situacemi domácího násilí a komunikací v náročných situacích, byl nastalou situací zaskočen. Konkrétně při komunikaci s manželkou (ohrožená osoba), se hodlal smířit s jejím zlehčováním situace a tím případ rychle ukončit. Při kontaktu s manželem (násilná osoba) zvolil na místo direktivního způsobu komunikace techniku indirektivní, a tím se mu nepodařilo zvládnout přetrvávající agresi násilné osoby.

Během řešení tohoto případu jsme se s kolegou potýkali s mnohými složitými komunikačními i stresovými situacemi. Ke zvládnutí těchto situací jsme každý využili svých znalostí a dosavadních zkušeností. Za zvládnutou situaci považuji komunikaci s obětí daného případu, kterou se podařilo, i přes její předchozí strach a nechuť, přesvědčit ke spolupráci s cílem objasnění případu. Naopak za situaci, která se nepodařila i přes

všechny naše znalosti a dovednosti zvládnout, považuji komunikaci s neslyšícím dítětem, od kterého se nám nepodařilo získat svědectví k danému případu.

ZÁVĚR

V následujících odstavcích budou na základě předchozího textu zodpovězeny otázky, které byly položeny na začátku této práce. Obecným cílem bakalářské práce byl celkový souhrn úkolů policie při řešení případů domácího násilí, komunikace policie s obětí a pachatelem domácího násilí. Strategie pomoci intervenčních center obětem domácího násilí. Konkrétním cílem práce bylo zjistit, zda jsou policisté dostatečně připraveni na řešení případů a zejména na komunikaci v situacích domácího násilí.

Po podrobném prostudování dostupné literatury a všech zdrojů, které jsou uvedeny v seznamu literatury, se v práci podařilo shrnout problematiku domácího násilí, povinnosti a oprávnění Policie ČR a interdisciplinární spolupráci při domácím násilí. Došel jsem k závěru, že se o domácím násilí čím dál více hovoří, píše a i veřejnost přiznává, že je nutné o tomto fenoménu mluvit, a ne se před ním schovávat. K obecné znalosti problematiky domácího násilí velkou měrou přispívají různé organizace, např. Bílý kruh bezpečí. Policisté v dnešní době mají dostatečné množství materiálů, např. zákon o Policii ČR č. 273/2008 Sb., metodické a závazné pokyny policejního prezidenta k tomu, aby se dobře orientovali v dané problematice a věděli, jak postupovat při řešení případů domácího násilí. Interdisciplinární spolupráce, která je ve většině případů řízena intervenčními centry, je v současnosti fungující, na čemž má zásluhu již zmíněný zákon o Policii ČR č. 273/2008 Sb., který upravuje povinnost výměny informací a spolupráci mezi policií, intervenčním centrem, justicí a orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Před započítím práce jsem měl obavy z nedostatku materiálů pro zpracování kapitoly o komunikaci policie v situacích domácího násilí. Jak se později ukázalo, mé obavy byly neoprávněné, neboť v dnešní době je domácímu násilí věnována taková pozornost, že se nezapomíná ani na otázku jak komunikovat s účastníky domácího násilí. Ke zpracování této kapitoly mi posloužily monografie autorů např. Čírtková, Vitoušová, Matoušková, Spurný a také velkou měrou skripta Vyšší policejní školy a Střední policejní škola MV v Praze - Komunikace a policejní etika.

V kvalitativním výzkumu jsem si stanovil dvě pracovní hypotézy, které byly následně pomocí rozhovoru s plk. PhDr. Marií Kopeckou potvrzeny. Policisté jsou stávajícím systémem vzdělávání po teoretické stránce dobře připraveni na řešení případů domácího násilí a také na komunikaci v situacích domácího násilí. Pomocí případové studie, popisem vlastního případu upozorňuji na to, že jsou případy, kde jsou praktické a letité zkušenosti

nezbytné pro úspěšné zvládnutí komunikace v situacích domácího násilí. Zda je to pouze můj názor, nebo obecný fakt, to by mohlo být dalším předmětem výzkumu, například pomocí dotazníkového šetření u policistů ČR.

SEZNAM LITERATURY

1. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 1998. 255 s. ISBN 80-85858-70-3
2. ČÍRTKOVÁ, L., ČERVINKA, F. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Grada publishing, 2008. 150 s. ISBN 978-80-247-2207-8
4. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2
5. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 309 s. ISBN 80-86898-73-3
6. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4
7. HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sociální psychologie*. Univerzita Karlova v Praze – pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-118-4
8. HOLOUŠOVÁ, D., KROBOTOVÁ, M. a kol. *Diplomové a závěrečné práce*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 117 s. ISBN 80-244-1237-3
9. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme: kapitoly z psychologie sociální komunikace*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1988. 235 s.
10. MATOUŠKOVÁ, I., SPURNÝ, J. *Komunikačně náročné situace v policejní praxi*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 159 s. ISBN 80-86898-37-7
11. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-602-X
12. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Academia, 2009. 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9
13. STRÍLKOVÁ, P., FRYŠTÁK, M. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím*

- násilím*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2009. 91 s. ISBN 978-80-7418-020-0
14. SZCZEPANIKOVÁ, A. a kol. *Jak jednat v případech domácího násilí? Praktická doporučení pro příslušníky/příslušnice Policie ČR*. Brno: Liga lidských práv, 2004. ISBN 80-239-2207-6
 15. SVATOŠ, T. *Kapitoly za sociální a pedagogické komunikace (teoretická minima a praktické náměty)*. 2. vydání. Hradec králové: Gaudeamus, 2006. 158 s. ISBN 80-7041-176-7
 16. ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2004. 197 s. ISBN 80-247-0586-9
 17. ŠEDIVÁ, M. a kol. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, o. s., 2007. ISBN 978-80-239-9449-0
 18. ŠEDIVÁ, M., VYTOUŠOVÁ, P. a kol. *Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí na komunitní úrovni*. Bílý kruh bezpečí, 2005. ISBN 80-239-5441-5
 19. VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přeprac. vydání. Praha: proFem, 2008. 244 s. ISBN 978-80-903626-7-3
 20. VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. 544 s. ISBN 80-7178-696-9

Dokumenty a zákony:

21. *Komunikace a policejní etika*. Vyšší policejní škola a Střední policejní škola MV v Praze, březen 2008.
22. *Psychologie a etika policejní práce*. www.spshrd.cz
23. *Teorie a metody sociální práce III*. KLIMENTOVÁ, E. Studijní texty pro distanční studium.
24. *Závazný pokyn policejního prezidenta o provádění vykázaní*. Ze dne 22. Prosince 2008
25. *Závazný pokyn policejního prezidenta o provádění vykázaní*. Ze dne 23. Prosince 2009

26. *Metodický pokyn ředitele úřadu služby kriminální policie a vyšetřování policejního prezidia ČR*, ročník 2004, dne 10. září 2004
27. Zákon o Policii České republiky č. 273/2008 Sb.
28. Zákon o obecní policii č.553/1991 Sb.
29. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

Elektronické zdroje:

30. STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR. *Reprezentativní výzkum 2006* [citováno 12. prosince 2009] Dostupné z:
<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2006-stem/r93>
31. Bílý kruh bezpečí o.s. *Intervenční centra*. [citováno 12. prosince 2009] Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/intervencni-centra/intervencni-centra-informace-jake-sluzby-poskytuji-a-nabizi/r89>

Další el. zdroje:

<http://www.bkb.cz/index.php>

<http://www.donalinka.cz/index.php>

<http://www.stopnasili.cz/zeny/co-je-domaci-nasili.html>

<http://www.rosa-os.cz/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Poučení ohrožené osoby

Příloha č. 2: Poučení vykázané osoby

Příloha č. 3: Dotazník SARA DN

POUČENÍ OHROŽENÉ OSOBY
dle ustanovení § 44 až 47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Jako osobu ohroženou Vás poučuji ve smyslu ust. § 44 zákona č. 273/2008 Sb. o tom, že:

- došlo k vykázaní osoby uvedené v potvrzení o vykázaní z obydlí, které obýval(a) společně s vámi, jakož i z jeho bezprostředního okolí vymezeného v potvrzení o vykázaní;
- toto vykázaní je účinné od okamžiku, kdy bylo provedeno, přičemž k vykázaní není nutný Váš souhlas.

Vykázaná osoba je povinna (dle ust. § 45 odst. 1 písm. a) až d) cit. zákona):

- opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázaní,
- zdržet se po dobu vykázaní vstupu do prostoru vymezeném v potvrzení o vykázaní,
- zdržet se po dobu vykázaní styku a navazování kontaktu s vámi,
- vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí ve svém držení,
V případě **porušení podmínek vykázaní** ze strany vykázané osoby neprodleně **informujte** **Policii České republiky** prostřednictvím tísňové linky 158.

Vykázaná osoba má právo (dle ust. § 45 odst. 2 písm. a) až b) a § 44 odst. 5 cit. zákona):

- vzít si ze společného obydlí před jeho opuštěním věci sloužící její osobní potřebě (např. hygienické potřeby, běžné oděvní součásti, léky a zdravotní pomůcky, které užívá, mobilní telefon), osobní cennosti a osobní doklady;
- vzít si v průběhu vykázaní ze společného obydlí věci sloužící osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady a věci nezbytné pro vaše podnikání nebo pro výkon povolání. Toto právo může uplatnit jedenkrát a pouze v přítomnosti policisty, a to po předchozí dohodě, přičemž o termínu, kdy k převzetí věcí osobou vykázanou dojde, budete předem informován(a);
- podat proti vykázaní námítky, které budou přezkoumány příslušným krajským ředitelstvím Policie České republiky.

Vaším právem je:

- podle ust. § 45 odst. 2 písm. d) cit. zákona si můžete u příslušného útvaru policie vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázaní, přičemž úřední záznam o vykázaní bude vyhotoven do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí
- ve smyslu § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, podat u příslušného okresního soudu návrh na vydání předběžného opatření spočívajícího v prodloužení vykázaní. Podáním návrhu v průběhu vykázaní provedeného policistou se zákonná 10denní lhůta prodlužuje až do pravomocného rozhodnutí soudu o vašem návrhu. Předběžné opatření soudu trvá 1 měsíc ode dne následujícího po dni, v němž uplynula zákonná 10 denní lhůta, a bude-li před ukončením této doby zahájeno řízení ve věci samé, může předseda senátu na váš návrh rozhodnout o prodloužení doby trvání předběžného opatření, a to až na dobu 1 roku. V této souvislosti vás žádáme, abyste informoval(a) Policii České republiky o tom, že jste v průběhu policejního vykázaní podal(a) u soudu návrh na vydání předběžného opatření, popř. o výsledku rozhodnutí soudu.

Dále vás poučuji o tom, že:

- o vykázaní bude informováno intervenční centrum poskytující psychologické, sociální a právní služby. Toto intervenční centrum vás bude do 48 hodin od doručení podnětu od Policie České republiky kontaktovat s nabídkou služeb. V případě potřeby se můžete obrátit i na jiné instituce, které poskytují psychologické, sociální a další služby v oblasti pomoci obětem domácího násilí. Za tímto účelem vám jsou předány kontakty na instituce v místě bydliště a kontakty na linky s nepřetržitým provozem.
- případným uvedením nepravdivých skutečností se můžete dopustit trestného činu poškozování cizích práv podle § 181, pomluvy podle § 184 a křivého obvinění podle § 345 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, případně přestupku proti občanskému soužití dle § 49 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.
- v době trvání vykázaní bude provedena kontrola jeho dodržování ze strany vykázané osoby. V této souvislosti vás žádáme o poskytnutí součinnosti policistům provádějícím tuto kontrolu.

Prohlašuji, že jsem shora uvedenému poučení porozuměl(a), což stvrzuji svým podpisem:

.....
Jméno, příjmení a podpis ohrožené osoby

Poučení provedl(a):

.....
Hodnostní označení, jméno, příjmení a podpis policisty

POUČENÍ VYKÁZANÉ OSOBY
dle ustanovení § 44 až 47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Jakožto vykázanou osobu Vás poučuji ve smyslu ust. § 44 zákona č. 273/2008 Sb. o tom, že:

- **jste byl(a) v souladu s § 44 odst. 1 cit. zákona vykázán(a) ze společného obydlí obývaného s ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí stanoveného v potvrzení o vykázání.** Vykázání je účinné od okamžiku, kdy vám bylo sděleno. Vykázán(a) můžete být i ve vaší nepřítomnosti;
- vykázání bylo provedeno bez ohledu na stanovisko ohrožené osoby.
- vykázání bude trvat po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení, přičemž tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby;
- v případě podání návrhu na předběžné opatření podle § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), v průběhu vykázání, doba vykázání se prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

Jste povinen/povinna (dle § 45 odst. 1 písm. a) až d) cit. zákona):

- opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání,
- zdržet se vstupu do prostoru vymezeném v potvrzení o vykázání,
- zdržet se styku a navazování kontaktu s ohroženou osobou,
- vydat policistovi na jeho vyzvu všechny klíče od společného obydlí, které držíte.

Máte právo (dle ust. § 45 odst. 2 písm. a) až d) cit. zákona):

- vzít si ze společného obydlí před jeho opuštěním věci sloužící vaší osobní potřebě (např. hygienické potřeby, běžné oděvní součásti, léky a zdravotní pomůcky, které užíváte, mobilní telefon), osobní cennosti a osobní doklady;
- vzít si v průběhu vykázání ze společného obydlí věci sloužící vaší osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady a věci nezbytné pro vaše podnikání nebo pro výkon povolání. Toto právo můžete uplatnit jedenkrát a pouze v přítomnosti policisty, a to po předchozí dohodě na adrese uvedené v potvrzení o vykázání.
- ověřit si provedení vykázání na čísle tísňového volání 158.
- vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázání u příslušného útvaru policie, přičemž úřední záznam o vykázání bude vyhotoven do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí.

Dále Vás poučuji o tom, že:

Podle ust. § 44 odst. 5 můžete podat proti vykázání příslušnému krajskému ředitelství námitky, a to ústně na místě nebo písemně na adresu uvedenou v potvrzení o vykázání do 3 dnů ode dne převzetí potvrzení o vykázání. Vaše námitky budou bez zbytečného odkladu přezkoumány a o výsledku budete vyrozuměni.

Neuposlechnutím shora uvedených povinností se můžete dopustit přestupku podle § 47 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů; pokud se dopustíte závažného nebo opakovaného jednání, abyste zmařil(a) vykázání, můžete se dopustit trestného činu podle § 337 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Po uplynutí lhůty 10 dnů si na policejní služebně (adresa a telefonický kontakt uvedeny výše) můžete vyzvednout klíče, které jste policistovi předal(a) dle § 45 odst. 1 písm. d). Klíče vám budou vydány za předpokladu, že nebyl podán návrh na vydání předběžného opatření podle § 76b občanského soudního řádu.

Prohlašuji, že jsem shora uvedenému poučení porozuměl(a), což stvrzuji svým podpisem:

.....
Jméno, příjmení a podpis **vykázané osoby**

Poučení provedl(a) :

.....
Hodnostní označení, jméno, příjmení a podpis policisty

Oddíl 1 : NÁSILÍ VE VZTAHU K BLÍZKÉ OSOBE	
1) Dopouští se NO závažného fyzického nebo sexuálního násilí ? např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní	ANO NE NEJISTÉ
2) Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly ? např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby	ANO NE NEJISTÉ
3) Dochází ke stupňování fyzického/sexuálního násilí nebo výhrůžek ze strany NO ? např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhrůžek nebo úmyslů	ANO NE NEJISTÉ
4) Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení ? např. podmínky kauce, zkušební doby, podmíněčného propuštění, trestu zákazu pobytu a.j.	ANO NE NEJISTÉ
5) Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí ? např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpí chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá domácí násilí	ANO NE NEJISTÉ
Oddíl 2 : OBECNÉ SKLONY NÁSILNÉ OSOBY K NÁSILÍ	
6) Dopouští se násilná osoba obecné kriminality ? jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (t.j. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně	ANO NE NEJISTÉ
7) Jsou informace o problémech v předchozích vztazích ? měla NO problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakované opouštění partnera, násilí ve vztahu)	ANO NE NEJISTÉ
8) Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy ? např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže	ANO NE NEJISTÉ
9) Má násilná osoba problémy s toxikomanií a jinými závislostmi ? např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hráčskou závislostí např. na automatech	ANO NE NEJISTÉ
10) Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví ? např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu	ANO NE NEJISTÉ
Oddíl 3 : ZRANITELNOST OHROŽENÉ OSOBY	
11) Chová se ohrožená osoba rozporupně ve vztahu k násilné osobě ? přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe	ANO NE NEJISTÉ
12) Má z násilné osoby extrémní strach ? tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobranné chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje	ANO NE NEJISTÉ
13) Má ohrožená osoba problém se zajištěním svého bezpečí? riziko je veliké, pokud ohrožená osoba nemá znalosti o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou	ANO NE NEJISTÉ
14) Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu ? místo bydliště či zaměstnání nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obslužností	ANO NE NEJISTÉ
15) Má ohrožená osoba závažné osobní problémy ? např. problémy se zaměstnáním, financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s návyk. látkami	ANO NE NEJISTÉ
Další skutečnosti zvyšující nebezpečí budoucího útoku ze strany NO proti OO:	
Splněny podmínky pro vykázaní: ANO NE	
Zpracoval: podpisová doložka:	